

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2021

Bc. Veronika Gajdošová

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Dopady americké hypoteční krize z roku 2007 na ekonomiku ČR
Influence of the American economic crisis of 2007 on Czech economy

Bc. Veronika Gajdošová

Vedoucí práce: PhDr. Milena Tichá, CSc.

Studijní program: Učitelství pro střední školy (N7504)

Studijní obor: N AJ-ZSV (7504T213, 7504T190)

2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Dopady americké hypoteční krize z roku 2007 na ekonomiku ČR vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita v získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. 4. 2021

.....

podpis

ABSTRAKT:

Diplomová práce se zabývá finanční krizí z roku 2007 a jejími dopady na českou ekonomiku. Zvláštní pozornost je především věnována čtyřem makroekonomickým ukazatelům ČR a jejich proměnou v průběhu této krize a po ní. První část se zaměřuje na vymezení a popis charakteristik a průběhu hospodářských cyklů nejdříve obecně a poté i konkrétně u krize z roku 2007. Následná praktická část analyzuje konkrétní dopady krize na ekonomiku, a to v oblastech makroekonomických ukazatelů, státního rozpočtu a trhu s hypotékami. Poznatky a zjištění o těchto oblastech, které výstižně líčí celkový stav české ekonomiky během krize a po ní, jsou v závěru zhodnoceny a okomentovány. Tato práce může být použita pedagogy humanitních oborů k ilustrování fungování hospodářských cyklů a jejich dopadů na ekonomiky.

KLÍČOVÁ SLOVA:

česká ekonomika, hospodářské cykly, hospodářská krize, hypoteční krize, globalizace

ABSTRACT:

This diploma thesis focuses on financial crisis from 2007 and its impact on Czech economy. Special attention is given to four macroeconomic indicators in Czech Republic and their transformation during this crisis and after it. First part focuses on definition and description of characteristics and stages of business cycles, first in general and then specifically when talking about 2007's economic crisis. Subsequent practical part analyses specific economic repercussions stemming from the crisis, pointedly in macroeconomic indicators, state budget and mortgage market. In the final part of this thesis, the knowledge and findings about these areas, which accurately depict overall status of Czech economy during the crisis and after it are evaluated and commented on. This thesis may be used by humanities' teachers to illustrate the functioning of business cycles and their impacts on economies.

KEYWORDS:

Czech economy, business cycle, trade cycle, economic crisis, mortgage crisis, globalization

Obsah

Úvod	8
I. Teoretická část	10
2. Hospodářské cykly a jejich základní charakteristika	10
2.1. Fáze hospodářského cyklu	13
3. Charakteristika hypoteční krize z roku 2007 a její průběh	15
3.1. Vznik krize	15
3.2. Splasknutí spekulativní bubliny	21
3.3. Rok 2007	22
3.4. Rok 2008	22
3.5. Závěr krize	24
3.6. Šíření krize a zasažené státy	25
3.1.1 Průběh hospodářské krize v Evropské unii	25
3.1.2. Dopady krize na rozvojové země	28
3.7. Následky krize a náprava v USA	30
II. Praktická část	33
4. Konkrétní dopady hypoteční krize na ekonomiku ČR	33
4.1. Dopady na ekonomický růst	33
4.1.1. Reálný a nominální růst hrubého domácího produktu v letech 2007 až 2017	33
4.2. Dopady na zaměstnanost	36
4.2.1. Obecná roční míra nezaměstnanosti v letech 2007 až 2017	36
4.2.2. Obecná roční míra nezaměstnanosti v jednotlivých regionech v letech 2007 až 2017	37
4.2.3. Faktor pohlaví a vzdělání na nezaměstnanost v letech 2007 až 2017	38
4.3. Dopady na inflaci	42

4.3.1. Míra inflace v letech 2007 až 2017	42
4.4. Dopady na vnější zadlužení	45
4.4.1. Platební bilance státu za období 2007 až 2017	45
4.5. Dopady na vývoj státního rozpočtu	49
4.5.1. Skutečný státní rozpočet v období mezi 2007 až 2017	49
4.5.2. Schválený státní rozpočet v období mezi 2007 až 2017	50
4.6. Dopady na trh s hypotékami	53
4.6.1. Objem hypotečních úvěrů mezi roky 2007 až 2017	53
4.6.2. Podíl hypoték se selháním splacení v letech 2007 až 2017	54
4.6.3. Vývoj průměrných úrokových sazeb hypotečních úvěrů v letech 2007 až 2017	56
4.6.4. Vývoj fixací úrokových sazeb hypoték mezi roky 2007 až 2017	57
4.6.5. Zaniklé banky v České republice během let 2007 až 2017	59
5. Vyhodnocení dopadů hospodářské krize na českou ekonomiku	61
Závěr	64
Seznam použitých zdrojů	65

Úvod

Ekonomické krize, které jsou komplexním problémem vznikajícím v závislosti na hospodářských cyklech jsou nešťastnou součástí našeho ekonomického i běžného života. Každá moderní generace zažije alespoň jednu ekonomickou recesi a pocítí její důsledky, někdy malicherné (vyšší ceny, vyšší daně), někdy zničující (ztráta zaměstnání, politický neklid) a musí se s nimi vypořádat. Ani sebehorší ekonomická krize našťastí netrvá neomezeně dlouho a po krizi vždy přijde opět postupné zlepšení situace, jakkoliv je krize dlouhá či hluboká.

Hypoteční krize, která vznikla v roce 2007, postihla českou ekonomiku takovým způsobem, jaký byl od minulého století nevídaný. Cílem této práce je podívat se na tento fenomén, popsat ho, jak obecně (pohled na ekonomické cykly), tak i konkrétně (pohled na hypoteční krizi z roku 2007) a následně se zaměřit na jeho měřitelné dopady na českou ekonomiku od roku 2007 po dobu zhruba deseti let, tedy do roku 2017. Tyto dopady jsou pozorovány na čtyřech makroekonomických ukazatelích – ekonomické tempo, zaměstnanost, inflace a vnější zadlužení a také na dvou dalších faktorech – vývoj státního rozpočtu a trh s hypotékami. Tyto dva faktory jsou v této práci zahrnuty vybrány neboť: 1. se jedná o hypoteční krizi, takže může být pohled na vývoj trhu s hypotékami z hlediska této práce zajímavý a za 2. státní rozpočet může udělat jasnější obrázek o národní ekonomice, která prožila krizi. Hypotézou této práce je, že krize zhoršila vývoj ve všech čtyřech makroekonomických ukazatelích v první polovině sledovaného období, snížila úrokové sazby hypoték, snížila množství poskytnutých hypoték, zhoršila schopnost splácet, navýšila výdaje ze státního rozpočtu a snížila příjmy státního rozpočtu.

Fenomén ekonomických krizí je problém spojený s moderními kapitalistickými ekonomikami a je to problém, který bude existovat do té doby, dokud se zásadně nezmění povaha globální ekonomiky, např. kolapsem civilizace či převratným vynálezem. V době tvoření této práce se toto téma stává opět aktuálním a je předmětem vášnivých debat ekonomů po celém světě. Česká ekonomika se dostala z hypoteční krize z roku 2007 a dosáhla vysokého tempa během posledních pár let. Očekávalo se, že přijde krize či alespoň propad, ale na ekonomickém „obzoru“ nebyl ani „mráček“. Až do prvního kvartálu roku 2020 se recese nezdála jako blízká možnost. S čím ale ekonomové – a ani nikdo další – nepočítal byla světová pandemie viru Covid-19, která nevídaně rychlým způsobem zasáhla celý svět a ochromila světové hospodářství, samozřejmě včetně českého hospodářství. Česká ekonomika je dnes velmi těsně navázána na ostatní

ekonomiky, které již začaly zažívat následky nové krize, která bude jistě trvat i letos v roce 2021 a s největší pravděpodobností i poté.

Tato práce může posloužit komukoliv, kdo se zajímá blíže o ekonomická témata a její části mohou posloužit pedagogům, kteří by téma ekonomických krizí, včetně té z roku 2007, a jejich dopadů chtěli přiblížit svým žákům v rámci středoškolské či vysokoškolské výuky občanské výchovy, společenských věd, ekonomické gramotnosti či jiného předmětu zaměřeného na ekonomická a finanční témata. Vzhledem k aktuálnosti tohoto tématu může tato práce posloužit pedagogům k nastínění vzniku a průběhu ekonomických krizí, neboť žáci pravděpodobně v rámci pandemického stavu sami zažili důsledky nejnovější krize v nějaké formě.

I. Teoretická část

2. Hospodářské cykly a jejich základní charakteristika

Ekonomiky se nikdy nenachází v neutrálním, klidném stavu, kdy by se poptávka přesně shodovala s nabídkou (tzn. makroekonomický klid) – tento stav je ideální a pokud zrovna nastane v reálné ekonomice, tak nikdy nevydrží dlouho a je vždy pouze dočasný. Obvyklejší stav, který můžeme pozorovat je nevyváženost nabídky a poptávky a tím pádem i trh, který se snaží s tímto stavem nějak vyrovnat. Kromě tohoto fenoménu, působí na ekonomiky ještě celá řada dalších vlivů: technologický vývoj, změny v chování ekonomických subjektů, přírodní katastrofy, politická rozhodnutí, dostupné zdroje apod. Ač ekonomiky dlouhodobě spíše rostou a zvyšují výkonnost, jejich růst není bezproblémový či hladký. Právě zmíněné vlivy působící na současné ekonomiky tažené trhem (tedy kapitalistické), způsobí, že tyto ekonomiky zažívají hospodářské cykly. Ekonomika státu ovšem není nezávislá jednotka, oddělená od zbytku světa, právě naopak. Propojování světových ekonomik a postupná globalizace trhu navíc způsobuje, že národní ekonomiky jsou velmi úzce vzájemně napojené. Vzhledem k hospodářským cyklům toto znamená, že slabší ekonomiky mohou růst díky silnějším ekonomikám, pokud zrovna zažívají expanzi a stejně tak naopak jejich růst oslabit a slabší ekonomiky poškodit, pokud zrovna zažívají recesi. V případě ekonomických krizí toto znamená, že propojený svět zažije lavinovitě dopady krize vzniklé v silnější ekonomice.

Hospodářské cykly (nebo také cyklický vývoj ekonomiky, obchodní cykly či ekonomické cykly) se dají shrnout jako „pravidelná fluktuace v ekonomickém výkonu země s tržním hospodářstvím, projevujícím se střídáním různě dlouhých fází vzestupu a poklesu“ (Fiala, 2006, s. 127) a jsou historicky poměrně nedávným jevem. Jejich existenci můžeme pozorovat od dob průmyslové revoluce, tedy zhruba od 19. století. Předtím byly ekonomiky států zemědělského typu, kde mělo největší vliv na ekonomiku počasí. To má vliv i dnes, avšak ve výrazně nižší míře – moderní technologie dokážou například zalévat pole i během období sucha. Z toho vyplývá, že ekonomické cykly jsou napojené na technologický pokrok, který není hladký a plynulý, ale probíhá ve vlnách.

Hospodářské cykly mají charakteristické rysy, které je odlišují od přirozených fluktuací na trhu. Podle Czesaného se dají tyto rysy shrnout následovně:

„1) souslednost změn, které vytvářejí hospodářský cyklus... fáze cyklu se sice opakují, ale trvání a dimenze se u jednotlivých cyklů liší

2) hospodářské cykly trvají v rozmezí 2-10 let, jsou zpravidla delší než jiné variace ekonomické aktivity, jež většinou trvají méně než 1 rok

3) hospodářské cykly se týkají, narozdíl od jiných krátkodobých pohybů v ekonomice, celého systému ekonomiky...“ (2006, s. 23)

Unikátnost každého cyklu je závislá na jeho specifických podmínkách, které zrovna v danou dobu probíhají a které jsou jedinečné a v praxi neopakovatelné (pouze na teoretických modelech). Ač probíhají fáze hospodářských cyklů vždy ve stejném pořadí (dá se tedy díky tomu hovořit o cyklech), tak se nedá přesně určit, jak dlouho samotné cykly ani jejich fáze trvají – toto se nedá spočítat, pouze předpokládat či odhadovat. Stejně tak není přesná formule na to, kdy vznikají či po jakých časových intervalech. Cykly jsou nevyhnutelné, avšak ne pravidelné. Avšak existuje celá řada konjunkturních indikátorů, které naznačují blížící se fáze hospodářského cyklu, které popsal Vlček (2016, s. 354):

1. Varovné ukazatele – vývoj těchto indikátorů signalizuje, jaký směrem se bude ubírat ekonomika. Mezi tyto ukazatele patří především vztah mezi vstupy a výstupy v zásadních odvětvích státu, které vyrábějí kapitálové statky¹ (stavebnictví, průmysl), potom také změny v zadlužení spotřebitelů, počty přijatých zakázek v zásadních odvětvích (stavebnictví, průmysl), či výrazné změny v zásobách. V neposlední řadě do těchto ukazatelů patří také průměrný týdenní počet žádostí o podporu v nezaměstnanosti.
2. Aktuální ukazatele – jak napovídá označení těchto ukazatelů, indikují ekonomický vývoj, který se děje v danou chvíli. Mezi tyto ukazatele patří objem průmyslové výroby, maloobchodní obrat, reálný HDP, osobní důchody a stav na trhu práce (počet nezaměstnaných, počet volných pracovních míst).

¹ Kapitálové statky jsou typ statků, které „slouží k další hospodářské činnosti, k tzn. výrobní spotřebě (např. obráběcí stroje, počítače)“ (Vlček, 2016, s. 32) tudíž se nespotebouvávají hned (na rozdíl od spotřebních statků), nýbrž postupně v delším časovém horizontu

3. Zpožděné ukazatele – popisují doznívání fáze hospodářského cyklu a patří mezi ně především vývoj životních nákladů (a celkově změny v životní úrovni), množství dlouhodobě nezaměstnaných osob apod.

Přestože tyto indikátory mohou odhalit přicházející fázi cyklu či dokonce hospodářskou krizi, nejsou vždy směrodatné. Vývoj světa a kvůli tomu i nutně vývoj národních ekonomik nelze přesně odhadnout či spočítat a teoretické modely ekonomů nemusí nutně předznamenat začátek krize a mělo by se na ně hledět jako pouze na orientační body.

Historicky nejhorší ekonomickou krizi, dnes známou jako Velká hospodářská krize (anglicky též ‚The Great Depression‘) „odstartoval krach na newyorské burze 24. října 1929. Předcházela mu trvalá expanze ve druhé polovině 20. let.“ (Holman, 2016, s. 322) Po bohatém období nadbytku ve 20. letech 20. století a optimismu po první světové válce, přišla krutá realita vratkosti akciového trhu. 25. března 1929 varoval Federální rezervní systém (zkráceně Fed) před nadměrnými spekulacemi na akciovém trhu, které neustále rostly. 27. března banka National City Bank investovala 25 milionů dolarů na odvrácení krize. Ovšem „krach na burze rychle zasáhl reálnou ekonomiku.“ (2016, s. 322) a tudíž se podařilo krizi odvrátit pouze dočasně, protože podklad problémů již začal: zvyšovaly se dluhy spotřebitelů, výroba se zpomalovala stejně jako stavby domů a klesal prodej v automobilovém průmyslu – tedy přesná formulka, která je popsána výše ve varovných ukazatelích. Akcie každopádně dále rostly a vrcholu dosáhly 3. září. Ovšem 20. září zkrachovala londýnská burza poté, co byli přední britský investor Clarence Hatry a jeho spolupracovníci odsouzeni za podvody. Tento krach vyvolal v mezinárodních investičních kruzích nejistotu a prodej akcií se zvyšoval. 24. září (den známý jako ‚Černý pátek‘) se snížila hodnota investičního trhu o 11%. Panika se zvyšovala a bankéři na Wall Street se zoufale snažili zamezit vznikající panice na trhu. Po víkendu, kdy si obyvatelé o těchto událostech četli v novinách se blížící krizi nedalo již odvrátit a v pondělí 28. října (den známý jako ‚Černé pondělí‘) pokračovaly rekordní ztráty na trhu. 29. října (‚Černé úterý‘) byl den, kdy panika dosáhla vrcholu a burza na Wall Street padla. Po těchto událostech přijaly akciové trhy po celém světě opatření, jak postupovat v případě větších propadů, aby se další případná krize dala zvládnout lépe a neměla tak dalekosáhlé důsledky. Pro české hospodářství byla tato krize též velmi ničující – mezi roky 1929 až

1932 pokleslo HDP od 20%, nezaměstnanost rostla o desítky procent a zemí se šířila masová chudoba a hlad².

2.1. Fáze hospodářského cyklu

Podle Vlčka (2016, s. 350) můžeme hospodářské cykly rozdělit na dvě hlavní části: expanze a recese. **Expanze** (též konjunktura) je částí cyklu, kdy ekonomika roste – tedy vzestupná fáze. Pro tuto fázi je typický růst výdajů domácností, především na spotřební produkty, růst zaměstnanosti, zvyšování mezd a zároveň zvyšování cen. Díky zmíněné poptávce o spotřební produkty firmy rozšiřují výrobní kapacity. Expanze též nahrává investicím – je realizováno více investičních projektů, zvyšují se ceny cenných papírů, nemovitostí apod. Celkově tedy můžeme tuto fázi cyklu shrnout tak, že ekonomika zvyšuje svou výkonnost a tlačí se do svého maximálního potenciálu. Tato fáze se vyznačuje finančním optimismem. Dlouhá a silná expanze se nazývá boom³, rozmach či období prosperity. Expanze končí vrcholem, kdy je ekonomika na svém maximu a zažívá přehřátí – stav, kdy ekonomika pracuje nad své možnosti a je přetížena. Začíná se projevovat nedostatek kvalifikovaných pracovních sil, zvyšují se ceny, ale upadá poptávka, vzniká nedostatek finančních fondů a investice upadají a začínají být rizikové. Po vrcholu přechází ekonomika do úpadku – recese.

Recese (též kontrakce či smršťování) je část cyklu, kdy ekonomika klesá – tedy sestupná fáze. Nejdříve tato fáze začne snižováním poptávky, což postihne firmy, které přestávají investovat a začnou postupně zkracovat úvazky či snižovat počty zaměstnanců. Domácnosti mají v důsledku toho méně financí a nadále snižují poptávku. Nejhůře toto postihne výrobce zbytného zboží (mezi které můžeme řadit luxusní zboží, ale též tabákové výrobky, alkoholové výrobky, šperky apod.), domácnosti se zaměřují pouze na nezbytné statky, mezi které řadíme jídlo, výdaje na bydlení a další nevyhnutelné výdaje. Finanční problémy způsobí krach mnoha firem, především firem menší velikosti. Jako recesi označujeme situaci, kdy pokles a zmíněné projevy trvají více než šest měsíců.

² KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi – 3. rozšířené vydání*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN: 978-80-247-4019-5.

³ Tento pojem nemá přesný český ekvivalent, ale můžeme ho přeložit jako „vzkvétání“. „V hospodářství země období vysoké prosperity.“ (Fiala, 2006, s. 26)

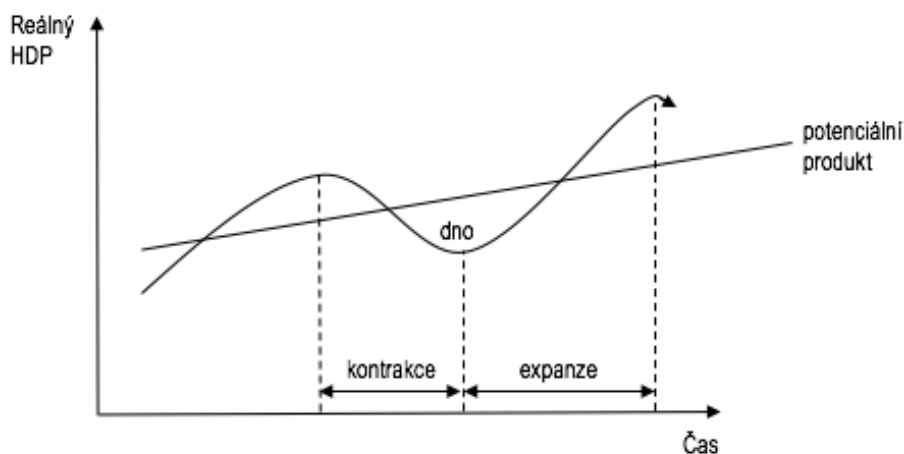
Pokud trvá recese alespoň čtyři kvartální období, označujeme ji jako ekonomickou krizi. Recese končí tzn. dnem (jinak též sedlem), kdy reálný produkt dosáhne nejnižší úrovně a poté opět ekonomika přechází do fáze do expanze. Během této fáze dochází k tzn. „tvořivé destrukci“ (Vlček, 2016, s. 352), kdy je trh ‚očišťen‘ od výrobků, které nejsou pro trh klíčové, přebytných pracovních sil a dalších neefektivních prvků. Když se ekonomika nachází ve dnu recese, tak obvykle dochází k poklesu cenové hladiny neboli míry deflace, zvyšuje se nezaměstnanost a spotřební poptávka je nízká. Celkově se dá tato fáze charakterizovat finančním pesimismem a poklesem HDP. Ekonomika se nachází ve stavu, kdy nenaplnuje svůj maximální potenciál. Distinguujeme ještě termín deprese, označující hlubokou či dlouhotrvající recesi, tedy například ta z třicátých let minulého století. Tento pojem je někdy používán také jako jiné označení pro dno recese. Značí ho „vysoká nezaměstnanost, nízký produkt a investice, snížená podnikatelská důvěra, vysoká četnost úpadků firem a klesající ceny.“ (Czesaný, 2006 s. 20)

Po dnu recese přichází opět zotavování ekonomiky a eventuální růst a expanze. Firmy, které chtějí navýšit svůj výnos musí zavést inovace a snížit výrobní náklady, což vyžaduje investice. Firmy tedy objednávají nové kapitálové statky (např. nové modernější stroje). Tyto firmy díky tomu mohou najímat více zaměstnanců a zvyšovat jim platy. Stát též zasahuje do své ekonomiky a snaží se ji stimulovat (snížení daní, státní nákupy služeb a zboží...). Nezaměstnanost se postupně snižuje, zvyšuje se poptávka a tím dochází opět k oživení. Oživení končí ve chvíli, kdy se ekonomika dostane na stejnou úroveň, kterou měla před hospodářským poklesem, poté nastává expanze.

Důležitým pojmem se kterým se setkáváme u tématu hospodářských cyklů je ekonomická bublina (též označovaná jako spekulativní, finanční či cenová), anglicky ‚economic bubble‘. Jedná se o zvláštní odchylku cen na trhu, která neodpovídá skutečné či očekávané hodnotě. Jinými slovy: cena je nadhodnocena, a to nejčastěji díky davovému optimismu. Pokud se totiž změní názor trhu – například strachem, panikou – tak cena prudce klesne a tím bublina „praská“. Slavnou historickou ekonomickou bublinou je tulipánová horečka z první poloviny 17. století, kdy se v Holandsku zvedl obrovský zájem o cibulky tulipánů a významně se nadhodnotila jejich cena. Specifickou formou ekonomické bubliny je investiční bublina, kdy jsou nadhodnoceny ceny investic. V těchto případech se investoři snaží zkupovat aktiva za vysoké ceny a prodat je předtím než bublina „praskne“. Mnoho ekonomů například předpokládá, že růst Bitcoinu v roce 2017 až 2021 je pouze investiční bublina, která není dlouhodobě udržitelná, ač vývoj Bitcoinu

zatím stále roste, a to i díky firmě Tesla, která nakoupila 1,5 miliard dolarů této měny. V následující kapitole se podíváme na to, jak se během americké hypoteční krize z roku 2007 vytvořila přesně taková spekulativní bublina a jak následně praskla.

Zde je jednoduché grafické zobrazení hospodářského cyklu podle Vlčka:

zdroj: Vlček, 2016, s. 350, upraveno

3. Charakteristika hypoteční krize z roku 2007 a její průběh

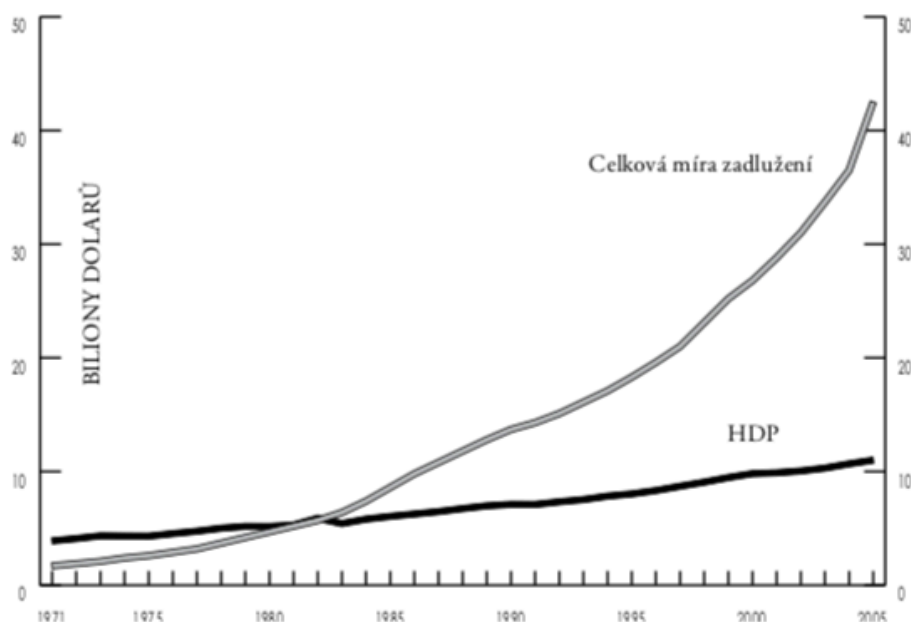
Ekonomická krize trvající zhruba od roku 2007 do roku 2017 je označovaná též jako ‚Velká recese‘ či ‚Velká finanční krize‘. Jedná se o zatím nejhorší finanční krach od druhé světové války. Tato krize se zpočátku dala charakterizovat jako hypoteční, neboť hypoteční trh byl nejen zdrojem ekonomických problémů, ale také ho krize nejhůře postihla. Hypoteční krize se rychle přelila v hospodářskou krizi, tedy již nepostihovala pouze hypoteční trh, ale pronikla do všech komponentů ekonomiky. Existuje několik zásadních faktorů, které ovlivnily povahu této krize a dělají tuto krizi zcela jedinečnou.

3.1. Vznik krize

Na přelomu století se na americkém trhu se začala dít paradoxní, a přesto pro kapitalismus rozvinutých zemí typická situace – pracující třída zvyšovala výdaje na spotřební zboží i přesto, že příjmy domácností spíše stagnovaly. Právě spotřeba pracující třídy je motorem a stimulem kapitalistického trhu, bez pracující třídy nemá smysl vyrábět,

neboť bez by zmizela většina poptávky. Mezi léty 2003 až 2004 se příjmy 95% amerických domácností snižovaly a v roce 2005 klesly reálné mzdy o téměř 1%, ale ani to nezabránilo tzn. nezadržitelnému růstu spotřeby. Během období, kdy jsou příjmy domácností stejné či horší mají obyvatelé ovšem stále tendenci udržet si svůj dosavadní životní standard. Toho lze docílit dvěma způsoby: 1) utrácet více peněz, ač jich má spotřebitel stejně či méně, 2) spotřebitel si vypůjčí peníze. Právě ony spotřebitelské dluhy byly spouštěčem následující krize. V roce 1995 byl podíl nesplacených spotřebitelských dluhů vůči disponibilním příjmům 89,9% (spotřebitelský dluh byl tehdy 4858,1 miliard dolarů), ovšem v roce 2005 už toto číslo vzrostlo na 127,2% (a spotřebitelský dluh už byl na výši 11496,6 miliard dolarů). Zatížení dluhem, které se takto neúnosně zvyšuje vede k nesplácení dluhů na které navazují dluhové pasti a ty vedou k osobním bankrotům. Během prvního funkčního období bývalého amerického prezidenta George Walkera Bushe (2001-2005) vzrostl počet osobních bankrotů na 5 milionů. Po roce 2005 už se zavedla v důsledku tohoto jevu zpřísněnou bankovní legislativu, která ovšem stále vzniklou situaci neřešila. Zatímco se celkové zadlužení⁴ Spojených států rapidně zvyšovalo, tak HDP sice rostlo, ale výrazněji mírnějším tempem. Celkové zadlužení bylo naposledy nižší než DPH do roku 1982, od té doby strmě rostlo (viz graf 1). Výrazné výkyvy nikdy nejsou předznamením stabilního ekonomického vývoje. Zadlužování se zvyšovalo především kvůli třem následujícím faktorům:

⁴ celkové zadlužení je soubor následujících položek: zadlužení domácností, vlády (místní, státní a federální), nefinančních firem a finančních firem (Foster a Magdoff, 2009, s. 46)

graf 1 – HDP a celková míra zadlužení, vypočteno podle údajů Federální rezervy, Evidence finančních toků Spojených států a Ekonomické zprávy prezidenta (2006), zdroj: Foster a Magdoff, 2009, s. 46

- 1) „Dlouhé období globální ekonomické stability a růstu, které bezprostředně předcházelo krizi, počínaje polovinou až koncem 80. let a od té doby známé jako období ‚Velké umírněnosti‘, přesvědčilo mnoho amerických bankovních manažerů, vládních úředníků a ekonomů, že extrémní ekonomická volatilita⁵ je věcí let minulých.“⁶ a tak začal americký hypoteční trh rozdávat na začátku 21. století hypotéky za velmi příznivé podmínky pro spotřebitele. Federální rezervní banka chtěla zabránit recesi po propadu na burze v roce 2000-2001 a rozhodla se pro expanzivní měnovou politiku. Federální rezervní banka proto snižovala úrokovou sazbu z 6,5% (březen v roce 2000) na 1% (březen v roce 2004). Zároveň se snížily podmínky pro získání hypotečního úvěru – nadpoloviční většina zájemců o koupě domu v roce 2005 složilo pouze 2% prodejní ceny domu a okolo 40% zájemců v této době nesložilo dokonce

⁵ volatilita z anglického ‚volatility‘ je označení pro pravděpodobnost, že se výnos či zisk budou měnit během určitého období

⁶ DUIGNAN, Brian. Financial crisis of 2007-2008. *Britannica*. [online]. [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/financial-crisis-of-2007-2008>

žádnou zálohu. Mnoho rodin si najednou mohlo dovolit vlastní dům a splnit si vidinu ‚amerického snu‘, čímž se sice zabránilo původnímu propadu a recesi, ovšem začala vznikat hypoteční bublina – lidé, kteří by si za běžných podmínek nemohli dům dovolit najednou měli tuto možnost a ceny nemovitostí rostly, takže se jejich koupě zdála jako výborná investice. I lidé, kteří měli nízkou bonitu (též: ‚scoring‘ či kreditní ohodnocení) a za běžných podmínek by jim banka hypotéku neposkytla, si mohli najednou dovolit drahé bydlení. Původní záměr Federální rezervní banky sice tedy vyšel, tedy tato poptávka ekonomiku dočasně stimulovala, vyvolala boom v bydlení a americká ekonomika rostla, ovšem začala nechtěně proces nekontrolovatelného zadlužování a dalších problémů.

- 2) Rostoucí zadlužení se objevuje také u spotřebitelských úvěrů s fixními splátkami a fixními úrokovými sazbami – nejčastěji jsou to půjčky na automobily či studentské půjčky⁷. Vlastní doprava a vzdělání jsou klíčové pro životní úroveň občanů, a proto také představují dvě nejvýznamnější oblasti co se týče spotřebitelských úvěrů.
- 3) Posledním faktorem přispívajícím k blížící se hrozbě jsou kreditní karty. Ač je tento jev méně obvyklý u nás (v České republice a v Evropě), tak v USA jde o běžnou praxi – Američtí obyvatelé jsou často ještě kromě hypoték či studentských půjček zadlužení kvůli používání úvěrových kreditních karet. V USA podle webu Statista počet debetních karet stabilně roste od počátku 21. století, zatímco počet debetních karet roste mírněji a jejich počet je třetinový oproti kreditním kartám. Průměrný dluh jednoho uživatele kreditní karty v roce 2005 byl 4956 dolarů. Mnoho kreditních karet navíc mělo variabilní úrokové sazby, a tak se na začátku roku 2006 zvedla průměrná úroková sazba na 15,8% z původních 12,8% v roce 2005.

Zadlužení amerických domácností se závratně zvyšovalo, pro jasnější představu: v září roku 2005 byl celkový dluh amerických domácností 11,4 bilionu dolarů a v březnu roku

⁷ tzn. studentské půjčky, anglicky, ‚student loans‘, jsou půjčky určené pro studenty, kteří chtějí pokračovat ve vzdělání po střední škole, ale nemají na to dostatečné finanční prostředky

2006 - tedy uběhlo pouze 6 měsíců – bylo toto číslo již 11,8 bilionu dolarů. Kromě již zmíněných standartních hypoték, se na trhu začaly v této době čím dál častěji objevovat ‚substandartní‘ (též ‚subprime‘) hypotéky – hypotéky, které nalákaly spotřebitele dobrým marketingem, ovšem byly zcela nevýhodné. Tyto hypotéky měly vysoké úrokové sazby, nejčastěji mezi ně patřily takové hypotéky, které měly prvních pár let nízké úrokové sazby a poté přešly do variabilního úroku. Některé z těchto hypoték byly financované 100% hodnoty domů. Ceny nemovitostí se zvyšovaly i přes recesi v roce 2001 a to až do poloviny roku 2006. Reálná cena nemovitostí už v té době ovšem přestala odpovídat výším hypoték, které si spotřebitelé brali. Již v roce 2006 dramaticky přibývá zabavených domů.

Dalším jevem, který zhoršující se situaci ještě ucelil byl fenomén přeprodáváných hypotečních ‚balíčků‘, kde se nekvalitní hypotéky začaly prodávat finančními společnostmi. Jde o proces, kterému se také přezdívá sekuritizace: „Banky spojily stovky nebo dokonce tisíce rizikových hypoték s jinými, méně riskantními formami spotřebitelského dluhu a prodaly je (nebo jejich části) na kapitálových trzích jako cenné papíry (dluhopisy) jiným bankám a investorům, včetně hedgeových fondů a penzijních fondů.“⁸ Cílem bylo snížit riziko investic prodávajících společností. K nekvalitním hypotékám přidávali kvalitnější úvěry (např. běžné hypotéky) z důvodu, aby balíčky působily důvěryhodněji a šly snáz prodat. Třetí osoby, tedy investoři, kterým byly balíčky prodány, nezhodnotili riziko těchto balíčků a doufali, že jim přinesou výnos. Tyto balíčky byly převedeny do formy cenných papírů krytých danými hypotékami – tedy měly formu aktiv. Sekuritizací vzniká trhu hned několik výhod: zaprvé „vznikne nový, zajímavý segment finančního trhu“ (Kohout, 2011, s. 16). a zadruhé „riziko plynoucí z původních hypoték lze vyvést z účetnictví původní hypoteční banky a prodat takřka kamkoli do širého světa.“ (2011, s. 16) a balíčky tedy nemusí být nabízeny pouze na domácím trhu. Banky najednou mají volnější ruku, co se týče rizikovosti hypoték. Nebýt sekuritizace, banky by se držely více zkrátka co se týče sub-prime hypoték, takže tento proces jistě i akceleroval a znásobil přicházející krizi.

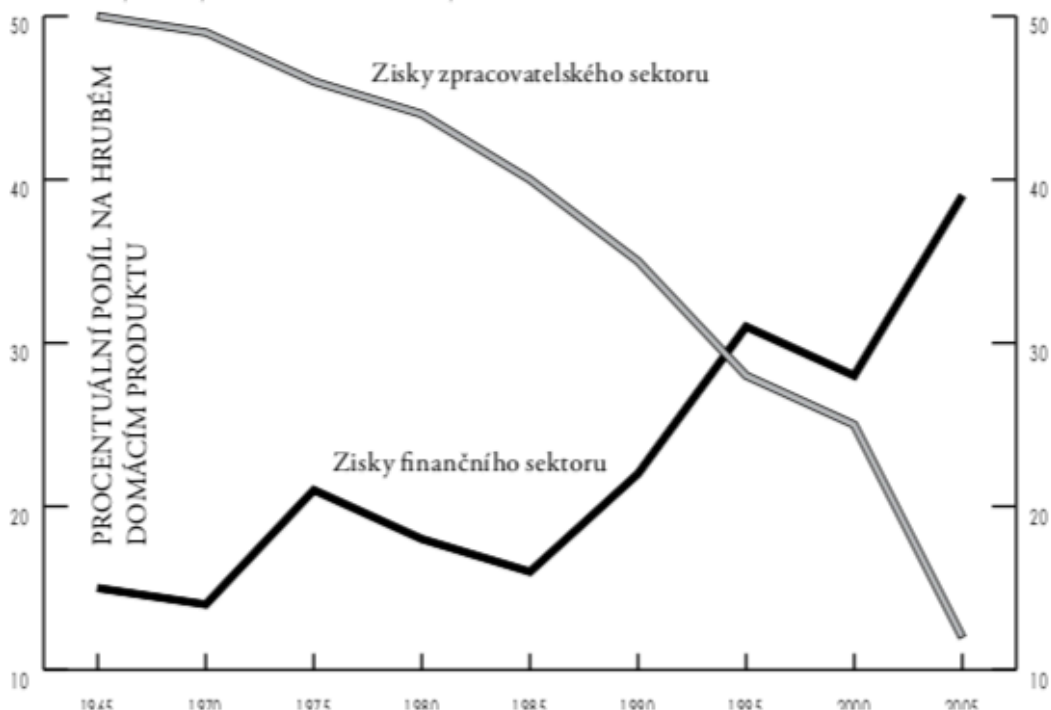
⁸ DUIGNAN, Brian. Financial crisis of 2007-2008. *Britannica*. [online]. [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/financial-crisis-of-2007-2008>

Ceny nemovitostí ve Spojených státech neustále rostly a mnoho začalo realitních spekulantů začalo zkupovat domy s nadějí, že je přeprodají za vyšší cenu. Vlastníci nemovitostí navíc předpokládali, že růstový trend cen bude neustále pokračovat a refinancovali své hypotéky za účelem čerpání hotovosti z hodnoty domu. Toto byl další způsob, jak si udržet zvyšující se spotřebu domácností i přes stagnující příjmy. Zde se v podstatě začal objevovat fenomén býčího trhu⁹, který se sice obvykle aplikuje na kurzy cenných papírů, ale v tomto případě zde vidíme stejný proces zkupování a co nejrychlejšího přeprodávání za lepší cenu (akorát s nemovitostmi).

Co se týče federálního dluhu, tak ten se zvýšil za funkční období George Walkera Bushe – tedy od roku 2001 do roku 2009. Před Bushem byl americkým prezidentem Bill Clinton, který se snažil o vyváženou fiskální politiku, a i v závislosti na tom byl federální rozpočet často v přebytku. Během Bushovy administrativy se ovšem vedla nákladná válka v Afganistánu a Iráku a probíhaly značné daňové úlevy. Ač federální dluh roste od roku 1980 poměrně stabilně, tak právě od roku 2001 začal narůstat výrazněji. Další prudký růst též zaznamenal v roce 2008-2009, zde už v důsledku snahy o zmírnění probíhající krize.

Zatímco zisky zpracovatelského sektoru posledních padesát let klesají, tak zisky finančního sektoru od roku 1970 v USA kolísavě rostou (viz graf 2). Rozdíl je v tom, že zpracovatelský sektor je součástí reálné ekonomiky – vytvoří produkt a ten se následně prodá. Cena produktu se řídí trhem a pokud je dostatečná poptávka, tak se může produkt prodat i za vysokou cenu. Finanční sektor je ovšem v tomto ohledu rozdílný a částečně přechází do spekulativního rámce. Nadměrné spekulace a optimismus trhu ovšem nemusí odpovídat skutečné hodnotě aktiv, což je přesně případ této hypoteční bubliny.

⁹ z angl. ‚bull market‘, proces, kdy burza s cennými papíry očekává růst kurzů cenných papírů (Fiala, 2006, s. 32)

graf 2 - průběžný pětiletý průměr ziskovosti zpracovatelského a finančního sektoru vyjádřený v procentech z HDP, vypočteno z Ekonomické zprávy prezidenta, 2006, zdroj:

Foster a Magdoff, 2009, s. 55

3.2. Splasknutí spekulativní bubliny

Spekulativní bublina, která vzniká na americkém hypotečním trhu praská v polovině roku 2006, kdy ceny nemovitostí přestávají růst a začínají klesat a spouští se proces recese a krize. Tento proces prožívá pět stádií vzorce, který popsal historik Charles Poor Kindleberger. Prvním stádiem byl nový podnět – „novým podnětem může být nový trh, nová revoluční technologie, nový inovační produkt atd. V tomto případě byla novým podnětem ‚sekuritizace‘ hypotečních úvěrů pomocí nového finančního nástroje známého jako kolateralizovaná dluhová obligace.“ (Belamy, 2009, s. 94) – tedy přeprodávané balíčky aktiv. Dalším stádiem je úvěrová expanze, tedy proces zadlužování, v tomto případě šlo o zadlužování spotřebitelů hypotečních úvěrů. Třetí fází je spekulativní mánie, kdy se zvyšuje kvantita zadlužení a zároveň se snižuje její kvalita. Finanční aktiva přestávají být podložena reálnými příjmy a pouze se předpokládá další růst cen daných aktiv. Předposlední fází je stres – situace, kdy se stav na trhu mění v závislosti na nějakém vnějším podnětu. Státy, kde se nekvalitní hypotéky nabízely především (Kalifornie, Arizona, Florida) začaly pociťovat snižování cen nemovitostí. Tento trend se začal

obracet právě kvůli zvyšujícím se variabilním úrokovým sazbám. Poslední fází podle Kindlebergera je krach a panika. Pro toto stádium je typický rychlý prodej aktiv za skutečné peníze, tj. hotovost. Typický je též ‚run‘ na banky, česky bychom mohli říci ‚náběh‘ – situace, kdy se hromadně vybírají peníze z banky kvůli strachu, že instituce zbankrotuje. Tyto dva jevy jsou tedy Kindlebergerem označovaná panika. Druhý element tohoto stádia je krach a ten přišel poprvé v roce 2007.

3.3. Rok 2007

V polovině roku 2007 se začíná naplno projevovat vzniklá hospodářská krize. Ceny nemovitostí, které rostly až do podzimu roku 2006 začnou v přelomu roku 2006 až 2007 zažívat úpadek, neboť mnoho dlužníků není schopno splácet hypotéky a domy jsou jim zastaveny bankami. Snížení cen nemovitostí zároveň snížil hodnoty cenných papírů krytých hypotékami. V červnu roku 2007 zkrachovaly dva hedgeové fondy investiční banky Bear Stearns. Hedge fondy či hedgeové fondy jsou speciální druh investičního fondu, které se vyznačují především vysokým rizikem a zároveň je u nich možnost vysokého zhodnocení. Tyto fondy spravují správci, kteří zároveň rozhodují o strategii investic. Fondy Bear Stearns dohromady držely téměř deset miliard v cenných papírech, které byly kryté hypotékami. První fond ztratil většinu své hodnoty a druhý zcela zbankrotoval. Tato banka se stala první velkou bankou, která byla zasažena začínající krizí, která prostupovala nejdříve právě bankovním sektorem. Počet nesplácených a předčasně ukončených hypoték se zvyšoval až konečně 14. června 2007 se dostal na rekordní počet za první čtvrtletí. Desítky poskytovatelů úvěrů kvůli tomu zbankrotovalo. 6. srpna se ovšem nevyhnuly potížím ani seriózní poskytovatelé hypoték, když zkrachoval American Home Mortgage. Tato společnost byla desátým největším americkým poskytovatelem hypoték na obytné domy. Pouze tři dny poté, tedy 9. srpna se krize rozšířila i do Evropy.

3.4. Rok 2008

Rok 2008 představoval dno hospodářské krize na americkém trhu. 19. ledna uznal Wallstreet Journal, že se globální ekonomiky nachází ve „stádiu paniky“ – zde odkazoval na Kindlebergerovo označení. 28. února se k situaci vyjádřil bývalý předseda Federální

rezervní banky Alan Greenspan: „V dané chvíli se již hospodářský růst USA rovná nule. Dosáhli jsme bodu mrazu.“ (zdroj: Belamy, 2009, s. 91). 17. března začala americká vláda hledat další řešení – Fed snížil úrokové sazby a hledá další způsoby přívodu peněz do ekonomiky. V tento den též banka JPMorgan Chase oznámila, že skoupí investiční banku Bear Stearns. 7. září převzala americká vláda kontrolu nad hypotečními agenturami Fannie Mae a Freddie Mac a zaručila se za jejich dluhy. Další velká finanční událost se stala 15. září, kdy po své sto padesáti osmi leté existenci zbankrotovala banka Lehman Brothers (celým názvem Lehman Brothers Holdings Inc.). Tato banka sídlící v New Yorku, byla jednou z největších amerických investičních bank a při jejím krachu vytvořila rekordní bankrot v americké historii – bankovní dluh ve výši 613 milionů dolarů a dluhopisový dluh ve výši 155 milionů dolarů. 16. ledna 2008 banka pozastavila aktivity své australské dceřiné společnosti, což vedlo k pádu jejích akcií o značných 90%. Poté banka uzavřela všechny ostatní dceřiné společnosti (japonská, britská apod.) a konečně 17. září se banka nechala vymazat z rejstříku. V ten samý den oznámila americká vláda převzetí 80% akcií pojišťovny American International Group. Federální rezervní banka jí v rámci záchrany pojišťoven zároveň přislíbila úvěr až 85 miliard dolarů. 25. září oznamuje americký prezident George Walter Bush ve veřejném projevu, že země se nachází v ekonomické krizi. Den poté, 26. září, byla uzavřena největší americká spořitelna Washington Mutual – tato událost se stala největším krachem v bankovním sektoru v historii. Čtyři dny po projevu amerického prezidenta, ve kterém mimo jiné žádal o „injekci“ pro finanční systém ve výši 700 miliard dolarů byl jeho návrh zamítnut sněmovnou reprezentantů, což vyústilo v další, masivní propad na burzovním trhu. Již na začátku října ovšem sněmovna schválila program na pomoc finančnímu systému, na který bylo vyčleněno již zmíněných 700 miliard dolarů a který byl následně podepsán americkým prezidentem. Tento program, nazývaný se Troubled Asset Relief Program (zkráceně TARP), byl zaměřený na pomoc bankám a dalším finančním institucím a sliboval výhodnější půjčku peněz. Dalším schváleným programem byl Term Asset-backed Securities Loan Facility (zkráceně TALF), který zase sliboval pomoc domácnostem a menším podnikům a měl za cíl stimulovat zdecimovaný trh s ABS – Asset Backed Securities jsou cenné papíry zajištěné aktivy – a MBS – Mortgage Backed Securities, zkrácované na MBS jsou cenné papíry zajištěné hypotékami. Federální rezervní banka vyčlenila na tento program 200 miliard dolarů a program trval až do roku

2010. Na konci tohoto roku zveřejnily světové burzy čísla z roku 2008. Podle nich utrpěly burzovní trhy po celém světě rekordní ztráty.

3.5. Závěr krize

V roce 2009 se stal novým americkým prezidentem Barack Obama. V únoru roku 2009 podepsal další finančně-stimulační balíček, který byl schválený sněmovnou reprezentantů i Senátem – The Recovery Act – na nějž bylo vyčleněno 787 miliard dolarů. Tento balíček byl určený pro snížení daní podniků, které splnily určité podmínky, např. pokud procházely restrukturalizací či investovaly do obnovitelných zdrojů. Dále se tento balíček použil také na dávky v nezaměstnanosti, podporu železniční infrastruktury, podporu domácností, kterým hrozilo vystěhování kvůli zabavení nemovitosti či příspěvky na školné. 1. června požádala automobilka General Motors ochranu před věřiteli a vyhlásila bankrot – jedná se o největší bankrot automobilky v dějinách a také o třetí největší bankrot v dějinách USA. Bankrotový režim trval pouze do 10. července. Mezi roky 2009 a 2010 byly schváleny opatření, které uvalovaly vyšší daně pro největší banky z důvodu zodpovědnosti za vzniklou finanční krizi. Peníze, které byly vybrány z této zvýšené daně se dále použily na záchranu dalších bank postižených krizí. Barack Obama dále v roce 2010 podepsal zákon chránící spotřebitele před nekalými praktikami firem zaměřených na finanční oblast.

Nezaměstnanost v USA klesala od začátku století a zastavila se v letech 2006 až 2007 na průměrné roční hodnotě 4,6%. Od roku 2007 roste až na své maximum v roce 2010 (9,6%). Tato hodnota je nejvyšší za předchozích i následujících 10 let. Po tomto roce se průměrná roční míra nezaměstnanosti stabilně snižuje, a to až do roku 2019 (3,7%), tedy rok před světovou pandemií. Míra inflace se zde zvyšovala a dosáhla maxima v roce 2008, a to při průměrné roční hodnotě 3,8%. V roce 2009 zažila dramatický pokles na -0,3% a v roce 2011 se opět vyšplhala na 3,1%. Od roku 2011 průměrná roční míra inflace v USA poměrně stabilně klesá. Konec krize se dá technicky datovat do června roku 2009, kdy končí propad reálného HDP země a začíná opět růst. Na začátku roku 2010 má reálné HDP země hodnotu 2,6%. Od roku 2010 má HDP země spíše rostoucí tendenci, a to až do roku 2015, kdy se nachází na vrcholu expanze při hodnotě 3,1% reálného HDP. Až do roku 2019 zažívá HDP země poměrně stabilní vývoj

s mírnými výkyvy. S rokem 2020 přichází světová pandemie a s ní i dramatický pokles HDP, čímž se ekonomika dostává do nového hospodářského cyklu.

3.6. Šíření krize a zasažené státy

Hypoteční krize z roku 2007 se sice zrodila na americkém trhu, ovšem vzhledem k povaze globalizovaného trhu, kde jsou na sebe státy ekonomicky velmi těsně napojeny, přes export, import, investice a mezinárodní smlouvy, krize postupně zasáhla všechny kontinenty.

Již během krachu hedgeových fondů banky Bear Stearns se začala šířit panika bankovním sektorem po celém světě – především v evropských a asijských bankách. Tyto banky si musely přiznat, že podcenili toxicitu kolateralizovaných dluhových obligací a jejich podíl na celé situaci okolo nich, tedy přesněji ochotu těchto bank investovat do nich a blíže nezkoumat jejich povahu či kvalitu. 9. srpna 2007 se začala dramaticky zhoršovat ekonomická situace v Evropě – francouzská obchodní banka BNP Paribas zmrazila výběry hotovostí ze třech fondů, které investovaly do substandartních hypoték ve Spojených státech, Evropská centrální banka (ECB) poskytla 95 miliard Eur finančnímu trhu, podobný postup zvolily i banky v Kanadě (Bank of Canada), USA (Fed) a Japonsku (Bank of Japan). V září roku 2007 se stala další zásadní situace v bankovním sektoru, kdy zkrachovala a následně se znárodnila britská banka Northern Rock. Tato banka byla první, která zažila ‚run‘ ve Velké Británii za více než století. 4. října 2008 se vlády ve Francii, Německu, Itálii a Velké Británii dohodly, že členové Evropské unie budou moci kvůli krizi překračovat limity rozpočtových deficitů. O jedenáct dní později se na bruselském summitu dohodli šéfové vlád Evropské unie na záchranném plánu pro finanční sektor. V rámci tohoto plánu se určilo 2 bilionů Eur na podporu bank, které byly zasažené či ohrožené krizí. V průměru HDP většiny zemí světa stabilně klesalo až do roku 2009 a poté začalo opět stoupat v roce 2010 a dále, tedy v době, kdy se většina zemí z krize začala dostávat.

3.1.1. Průběh hospodářské krize v Evropské unii

V Německu se začaly zpříšňovat podmínky pro poskytování úvěrů od konce roku 2008 z důvodu nedůvěry v bankovní sektor a množství rostoucích rizik. Toto celoplošné

omezení nejvíce postihlo malé a střední podniky, tudíž již v roce 2009 se vláda rozhodla vydat balíček podpůrných opatření skrz státní banku Kreditanstalt für Wiederaufbau (zkráceně KfW). Tyto opatření byly zaměřeny na ulehčení poskytování úvěrů pro malé a střední podniky. Ten stejný rok byl schválen i další balíček, tentokrát zaměřený na celkovou podporu ekonomiky ve výši 50 miliard Eur. Tento balíček byl zaměřen na podporu infrastruktury, snížení daní a podporu automobilového průmyslu ve formě tzn. „šrotovného“ za auta starší 9 let pod podmínkou zakoupení nového vozu na leasing. Dále se v Německu reformoval trh práce pomocí programu Hartz I-IV, který se týkal změn podpory v nezaměstnanosti. V říjnu 2008 schválila vláda nové opatření zaměřené na podporu rodin a snížení daňové zátěže a mezi lety 2009-2010 pokračovala dalšími opatřeními, které pomáhaly domácnostem při finančních obtížích. Aby se zabránilo masivnímu propouštění zaměstnanců, vláda zavedl tzn. „kurzarbeit“ (v češtině doslova ‚krátká práce‘), který spočíval ve zkracování úvazků zaměstnanců, aby si firma mohla ponechat zaměstnance a nemusela ho propustit. Zbýlý plat zaměstnancům doplatí stát. Tento systém se stal populárním a v roce 2009 zachránil 300 000 pracovních míst. Ač nebylo Německo krizí tak masivně zasaženo jako jiné země, tak vydalo velké množství nákladů na stabilizaci ekonomické situace země. „Přesné údaje o fiskálních nákladech nejsou k dispozici, ale sčítáním čísel, která byla zveřejněna pro různé instituce, je možné vyvodit, že celkové náklady přesahují 70 miliard eur.“ (Krček, 2020, s. 20) HDP zde rostlo do roku 2006 (3,8%) a poté kleslo až na dno v roce 2009 (-5,6%), ovšem v roce 2010 HDP Německa dokonce překonalo hodnotu z roku 2006 a vystouplo až na 4,2%.

Slovensko se též snažilo zmírnit dopady krize, především opatřeními zaměřenými na zmírnění nezaměstnanosti a také dočasné snížení daňové zátěže. V roce 2008 představila slovenská vláda Národní program reformem Slovenské republiky pro období 2008-2010. Jedná se o analýzu, která hodnotí kroky za uplynulé roky v krizi (2006-2008), dosavadní stav ekonomiky pomocí ekonomických ukazatelů a zkoumá, jaké by měly být další kroky a cíle. Slovensko též zavedlo „šrotovné“ na zbavení se starého automobilu po vzoru Německa. V roce 2009 bylo na tento program vyčleněno 55 milionu Eur. Zde toto opatření nefungovalo tak dobře jako v Německu a iniciativa byla spíše kritizována. Důvodem je rozdílnost trhu a odlišná síla automobilového trhu v těchto zemích – pro Německo jsou automobilky více klíčové. Slovensko zažilo vrcholné procento HDP v roce 2007 (10,8%) a poté zažilo velký pokles v roce 2009 (-5,4%). Zhruba od roku 2010 začíná Slovensko zažívat poměrně stabilní výkyvy v růstu či poklesu HDP.

Švédsko bylo zasaženo krizí nejhůře v již zmiňovaném automobilovém průmyslu, avšak na rozdíl od Slovenska a Německa se rozhodlo dané podniky podpořit finančními dotacemi. Tato země zvolila inflační politiku a snížila daně. Na rozdíl od jiných zemí se zde nezaměřili na zvyšující se nezaměstnanost, která zde spíše rostla až do roku 2010. HDP Švédska klesalo do roku 2009, poté nabralo dramatický růst, který předčil i HDP ve Spojených státech.

Země EU z hospodářské krize vyšly v docela dobrém stavu oproti jiným zemím. Hlavní příčinou toho je právě členství v EU, která se dlouhodobě snaží o finanční stabilitu svých členů. Během krize bylo možné finance v rámci členství přerozdělit a pomoci tak zemím, které by bez toho utrpěly větší důsledky. Maďarsko, Lotyšsko a Rumunsko například dostaly od EU a MMF velkou půjčku na snazší zvládnutí krize. Během roku 2009 se spojily tři banky – Evropská investiční banka, Evropská banka pro obnovu a rozvoj a Světová banka – a vytvořily tzn. Joint IFI Initiative – program, v rámci kterého se uvolnilo 25 miliard Eur na pomoc finančním institucím v tranzitních regionech¹⁰ EU. Další iniciativou byla tzn. Vienna Initiative, která vznikla v témže roce a která si dala za úkol zabránit odchodu západoevropských bankovních skupin z rozvíjejících se zemí EU¹¹, především v Maďarsku, Bosně a Hercegovině, Srbsku, Lotyšsku a Rumunsku, což se díky této iniciativě podařilo. Dalším nastalým problémem, kterému bylo potřeba čelit byly ekonomicky méně stabilní a poměrně velmi zadlužené jižní země - „problémy s nadměrně vysokou zadlužeností zde má kromě Řecka také Portugalsko, Itálie a Španělsko. V případě Řecka se nabízí odsoudit jeho dlouhodobý sklon k vládním dluhům, které navíc byly kamuflovány pomocí ‚upravených‘ statistik.“ (Janáčková, 2010, s. 115). Všechny tyto čtyři země se dostávaly do záporných čísel průměrného ročního HDP po roce 2007. Řecko zažilo dno průměrného ročního HDP v roce 2011 (-9,1%). Tyto země se dostávají na neutrální a kladná čísla až v roce 2014, tedy poměrně pozdě, a i tak mají poměrně pomalé ekonomické tempo.

¹⁰ regiony zemí v Evropské unii se dají podle ekonomické vyspělosti rozdělit na více rozvinuté, méně rozvinuté a tzn. tranzitní – regiony, které jsou na prahu těchto dvou kategorií a při dobrém vývoji se zařadí do více rozvinutých, mezi tyto regiony patří např. některé části Itálie, Francie či jižní část Španělska

¹¹ rozvíjející se země EU jsou především země na východě a jihovýchodě, řadí se mezi ně i Slovensko a ČR

Průměrná nezaměstnanost v Evropské unii částečně odráží trend krize. Nejnižší hodnota nezaměstnanosti byla zde v červenci a srpnu roku 2008 – tedy těsně před úplným vypuknutím krize na tomto kontinentu. Od této chvíle se tato hodnota zvyšovala, a to až na 12,1% v únoru roku 2013. Poté tato hodnota stabilně klesá až do roku 2019. Vzhledem k tomu, že toto procentuální vyjádření shrnuje všechny členské státy Evropské unie, tak jde o pouze orientační číslo a nezaměstnanost v každé zemi je specifická. Již zmíněné Španělsko se kromě zadluženosti potýká také s nezaměstnaností, a to dlouhodobě. V celé Evropské unii zažilo nejdramatičtější nárůst nezaměstnanosti. V roce 2007, kdy byla průměrná roční hodnota nezaměstnanosti 8,2%, se zde začala nezaměstnanost velmi zvyšovat, a to až do svého vrcholu v prvním kvartálu roku 2013 (při průměrné roční hodnotě 26,1%) – tedy v době, kdy už se jiným evropským zemím podařilo nezaměstnanost dostat pod kontrolu. Nejhorší situaci zde zažívají mladiství, jejichž nezaměstnanost je nejvyšší v Evropské unii – 40,8% (podle statistiky z června 2020).

Ze situace v Evropě můžeme usoudit, že ač se země snažily krizi zmírnit a vyřešit do nejrychleji a nejefektivněji, tak se to podařilo každé zemi s různou mírou úspěchu. Každý trh má svá specifika jako je například velikost trhu, velikost exportu či chování spotřebitelů, a tudíž správné kroky k zvládnutí krize je častokrát složité předem odhadnout.

3.1.2. Dopady krize na rozvojové země

Ekonomický růst v letech 2002-2007 pozitivně ovlivnil i ekonomicky slabší země, do kterých ekonomicky silnější země více investovaly a zažívaly zvýšené výnosy z vývozu a z remitencí. „Remittance jsou materiální, nebo nemateriální prostředky, které cirkulují mezi původní a hostující komunitou. Remittance se staly velice důležitou součástí rozvoje pro země, kde je hospodářská, politická nebo jiná krize.“¹² Oba druhy ekonomik z této situace pozitivně těžily – pro vyspělé ekonomiky je toto možnost, jak využít zdroje, které nejsou v jejich vlastní zemi, možnost nových investic a levná

¹² KROTKÝ, Jan. Remittance. *Encyklopedie Migrace*. [online]. [cit. 2021-2-19]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/remittance/>

pracovní síla a pro rozvojové země jsou to nové pracovní příležitosti pro občany, přítok kapitálu a možnost dalšího rozvoje (nejen ekonomického, ale např. infrastruktury, vzdělání, zdravotnictví apod.). Čtveřice zemí, pro kterou tato spolupráce znamenala nejrapidnější rozvoj byly především země označované zkratkou BRIC (Brazílie, Rusko, Indie, Čína). Zdaleka ale nebyly jediné – z ekonomického růstu vyspělých zemí pozitivně těžily i další země v Asii, Africe a jižní Americe. Těsně před vypuknutím krize v těchto zemích stejně jako v USA rostly ceny bydlení i spekulací na akciovém trhu – s nejvyšší pravděpodobností z důvodu napojení na americký trh a rychlý progresivní růst těchto ekonomik. Situace se pro tyto a další ekonomiky otáčí v roce 2007, kdy právě toto napojení na silnější ekonomiky začíná být problémem. Krizi ale zažijí tyto země se zpožděním až v roce 2008, kdy vyspělé ekonomiky zažívají dno krize. Američtí a evropští investoři začínají být opatrnější s investicemi do těchto krajů a vývoj těchto zemí se zpomaluje. Každá země stejně jako tomu bylo v případě Evropy zvolila jinou strategii na řešení krize. Čína zvolila cestu skrz fiskální politiku a zaměřila se na investice do infrastruktury, sociálního zabezpečení, technologií a vzdělání mezi léty 2009-2010 na což vyčlenila v přepočtu zhruba 430 miliard Eur. Čína se navíc ocitla ve velmi specifické situaci, protože její napojení na americký trh bylo výjimečné – zatímco američtí spotřebitelé nakupují od začátku století čínské zboží, tak Čína značně investuje do vládních dluhopisů USA a také zkupuje americké podniky, takže její zainteresovanost v průběhu krize měla větší váhu. Indie zvolila monetární opatření a usnadnila přístup k úvěrům především pro výrobce. Propad HDP v rozvojových zemích trvá od roku 2007, dále pokračuje v roce 2008 a začíná se opět zvedat v od roku 2009. Subsaharská Afrika má dlouhodobě kolísavý vývoj HDP, avšak během krize zde pozorujeme přesně tento trend – v roce 2008 klesá její HDP na 5,3% z původních 6,4% v roce 2007 a v roce 2009 zažívá dno krize s 3% průměrnou roční hodnotou HDP. Východní Asie zažila v té době ještě dramatičtější propad HDP – z původních 12,1% v roce 2007 na 8,4% v roce 2008 a konečně, v roce 2009, na 7,7%. Ve všech rozvojových zemích můžeme pozorovat zlepšení situace v roce 2010, kdy se postupně svět dostává z krize. Nutno dodat, že tyto země čelí dalším faktorům kromě ekonomických krizí západu, jež destabilizují jakýkoliv pozitivní ekonomický vývoj. Vzhledem k tomu, že tyto země ale nemají tak silný trh a rozvinuté klíčové sektory (např. zdravotnictví, vzdělání, infrastruktura či průmysl) jako země severní Ameriky či Evropy, tak krize pro ně měla ničivější důsledky v kvalitě života jejich občanů.

3.7. Následky krize a náprava v USA

Rozšířená hypoteční a následně ekonomická krize poškodila celosvětově všechny ekonomiky, avšak v různé míře. Ekonomiky úzce napojené na americké hospodářství byly zasaženy nejvíce, především ekonomiky závislé na exportu z USA, importu do USA či na jejich investicích. „Po bankovní krizi utrpěly ekonomiky více vystavené poptávce vyspělých ekonomik větší ztráty produkce... Země více integrované do globálních finančních trhů (ty, které měly větší podíly zahraničních aktiv a pasiv v poměru k HDP) zaznamenaly větší odchylky od trendu před krizí.“¹³ Čína byla důležitým zdrojem obnovy poptávky ve vyspělých zemích po krizi. Expanzivní politika Číny ve formě již zmíněného finančního stimulu podpořila především vývozce komodit a těžké techniky.

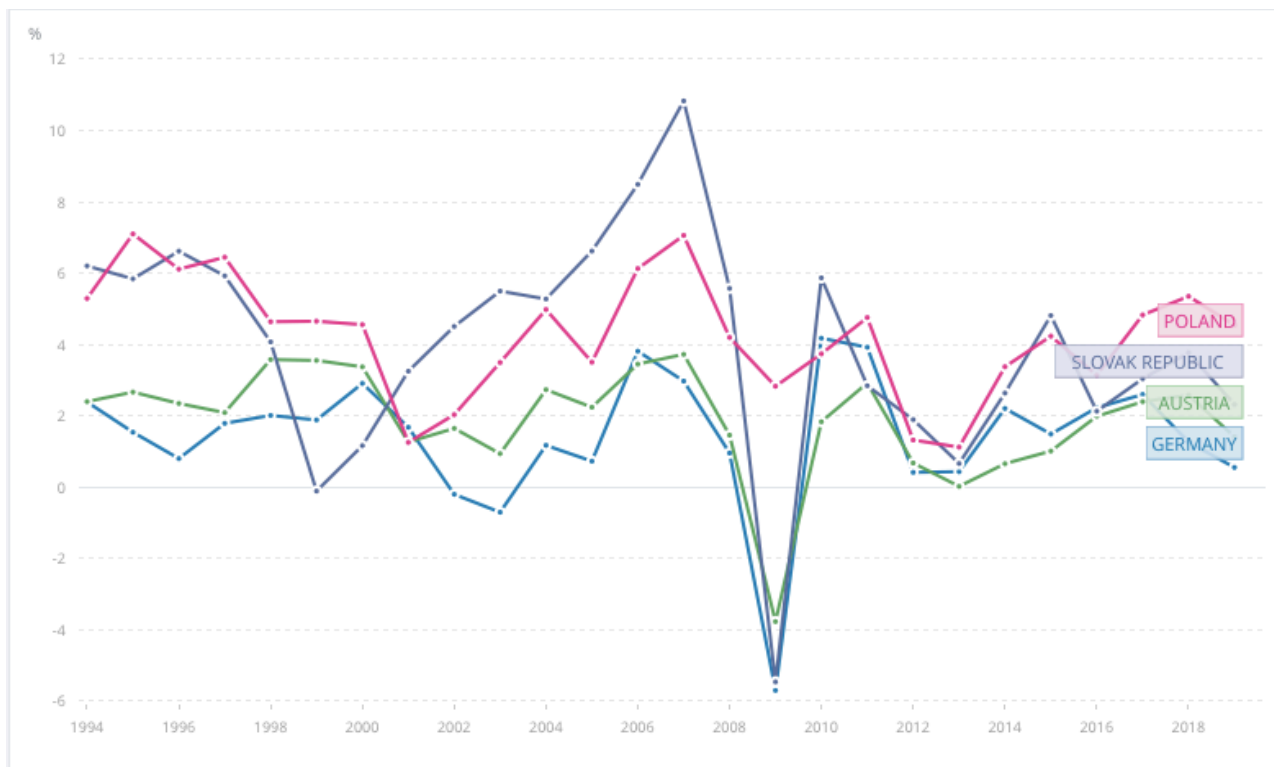
V USA i přes veškerou snahu šla náprava ekonomické situace po krizi velmi pomalu. Zmíněná vysoká míra nezaměstnanosti v roce 2010 sice následující rok klesá, ale vytvořené pozice jsou častokrát hůře placené. Nejhůře zde tato krize postihla rodiny ze středních a nižších tříd. Paradoxně bankéři, kteří se ke krizi často sami přičinili, nebyli zdaleka zasaženi – i přesto, že mnoho z nich přišlo o práci, dostali vysoké odstupné (tzn. „zlaté padáky“). Nikdo z těch, kdo byli zodpovědní za tuto finanční krizi (generální ředitelé či další vedoucí pracovníci) nebyl potrestán ani odsouzen. To samé platí o hypotečních makléřích. Jak říká Kohout: „vnitřní příčinou globální krize je systém, v němž je malý prostor pro osobní zodpovědnost za úvěrová rozhodnutí... (hypoteční makléři) jsou placeni provizemi z objemu, který zprostředkují, a to bez zodpovědnosti za výsledek. Proto se přirozeně snaží sjednat maximální objemy.“ (2011, s. 20) Zotavení země z nezaměstnanosti trvalo po této krizi déle než během krizí v osmdesátých a devadesátých letech a pomalejší zotavení zažila pouze krize v roce 2001. Právě tyto důsledky, které zvýraznily nerovnosti mezi občany vyústily v roce 2011 v akci Occupy Wall Street, ve které veřejnost vyjádřila svoji nespokojenost se současnými

¹³ CHEN, Wenjie a MRKAIC, Mico a NABAR, Malhar. The Global Economic Recovery 10 Years After 2008 Financial Crisis - IMF Working Paper. *International Monetary Fund*. [online]. [cit. 2021-1-12]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/04/26/The-Global-Economic-Recovery-10-Years-After-the-2008-Financial-Crisis-46711>

ekonomickými nerovnostmi v zemi. Ač toto politické hnutí získalo hodně mediálního zviditelnění, tak se jejím členům nepodařilo prosadit žádné reformy. Jeden z hlavních důvodů, proč se země dostávala z krize dlouho jsou zcela jistě i poměrně nízké veřejné výdaje státu, a právě úsporná fiskální opatření výrazně zpomalily oživení. Státní i místní výdaje byly nižší komparativně ke krizím z let 1980, 1990 a 2001. Rychlé a urputná měnová opatření Fedu během propuknutí krize jsou též zpětně kritizována jako faktor přispívající k dalšímu zpomalení růstu – především balíček TARP.

Ač se podle makroekonomických ukazatelů dá říci, že se americká ekonomika dostala z krize zcela zhruba po 10 letech, tedy okolo roku 2017, tak nelze tvrdit, že by se dostala z této ekonomické újmy po všech směrech. Mnoho pracovních pozic bylo nenávratně ztraceno během let 2007 až 2009. Zadlužení státu stále roste a mnoho občanů ztratilo své úspory uložené ve fondech. Přístup americké vlády ke krizi kritizuje už v roce 2010 Stanislava Janáčková: „Spojené státy stojí v čele zemí, snažících se současnou krizi léčit obrovským naléváním peněz do ekonomiky. Tento způsob „řešení“ povede pro nejbližší období k tomu, že velké globální -nerovnováhy, které pomohly finanční krizi vyvolat, se v průběhu jejího léčení budou ještě prohlubovat. Ve Spojených státech (a bohužel i v Evropě) se ještě posílí „žítí na dluh“. Naopak země typu Číny mohou využívat svého věřitelského postavení k udržování svého modelu „růstu taženého exportem“.“ (Janáčková, 2010, s. 67)

Co se týče Evropské unie, tak její průměrné roční HDP zažilo dva vrcholy – v roce 2000 (3,9%) a v roce 2006 (3,5%) než začalo v důsledku krize klesat až na své dno v roce 2009 (-4,3%). Po dnu krize zažívalo Evropské HDP poměrně strmý vývoj, který nedosáhl původních hodnot z roku 2000 či 2006. Nejvyšší HDP z posledních pár let zažila Evropská unie v roce 2017, kdy se toto číslo vyšplhalo na 2,8%. Stejně jako v USA tedy lze hodnotit, že tento rok značil úplný konec krize a obnovu ekonomiky. Z grafu 2, který zobrazuje průměrnou roční hodnotu HDP sousedních států České republiky, lze vyzorovat, že tyto země více méně kopírují stejný trend vývoje HDP jako Evropská unie celkově, ilustrujíc vysokou hospodářskou provázanost jejích členů. Nejvyšší propad zažilo Německo (modré), jehož průměrná roční hodnota HDP se dostala na -5,7%. Ve všech těchto zemích vidíme poslední vysoké číslo HDP v roce 2007 těsně před vypuknutím krize v Evropské unii. Třem zemím – Slovensku (fialové), Polsku (růžové) ani Rakousku (zelené) – se již poté nepodařilo dostat se na původní předkrizové tempo ekonomického růstu.

graf 3 – průměrná roční hodnota HDP vyjádřená v procentech (1994-2018) – Polsko, Slovensko, Rakousko, Německo, zdroj: The World Bank

II. Praktická část

4. Konkrétní dopady hypoteční krize na ekonomiku ČR

Následující kapitola se zaměří na dopady americké hypoteční krize z roku 2007, která zasáhla českou ekonomiku, ovšem již ve formě hospodářské krize, nikoliv finanční a dále ji označujeme jako importovanou (tj. nevznikla na tomto kontinentu, pouze sem globalizačními vlivy „přišla“). Tato kapitola se primárně zaměřuje na rozmezí mezi léty 2007 až 2017, což se dá označit jako hlavní časový úsek od vypuknutí krize až po následné oživení a opětovnou expanzi. Praktická část provádí rozbor jednotlivých makroekonomických ukazatelů, poté analyzuje vývoj českého státního rozpočtu a jako poslední se zaměří na rozbor vývoje českého hypotečního trhu. Zdrojem k makroekonomickým ukazatelům je webový archiv Českého statistického úřadu (ČSÚ), zdrojem k vývoji státního rozpočtu je webový archiv Ministerstva financí České republiky a zdrojem k poslední analytické části je web Kurzy.cz, zaměřující se na finanční statistiky. Poslední kapitola praktické části poznatky shrne a zhodnotí.

4.1. Dopady na ekonomický růst

4.1.1. Reálný a nominální růst hrubého domácího produktu v letech 2007 až 2017

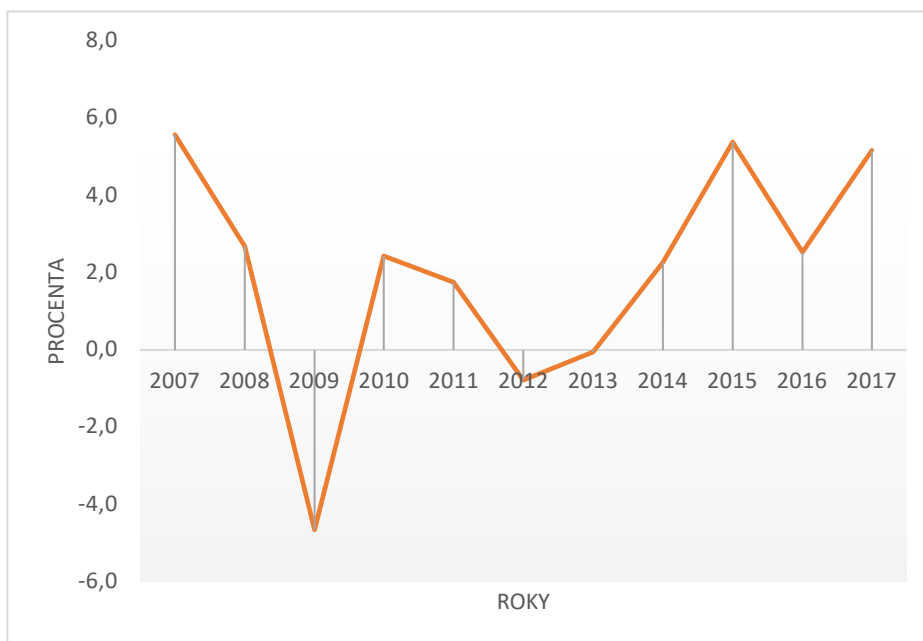
Jak můžeme vidět v tabulce 1 i grafu 4 Česká republika zažívala vysoké tempo HDP v roce 2007 - tedy na začátku pozorovaného období (5,6%). V roce 2008 míra klesá na 2,7%. I přesto ovšem nominální hodnota i hodnota HDP na 1 obyvatele tento rok ještě vzrostou (nominální na 4 biliony Kč, na jednoho obyvatele 387tis. Kč). Následující rok, 2009, již ovšem nastává pokles a české HDP se dostává do záporných čísel -4,7% a zde už vidíme i pokles v nominální hodnotě i hodnotě na jednoho obyvatele. V roce 2010, se toto číslo zvedá a není již v mínusových hodnotách, naopak dosáhne poměrně dobrého tempa při 2,4%, tedy téměř stejná hodnota jako předloňský rok. Od roku 2010 pomalu roste nominální hodnota HDP i HDP na jednoho obyvatele. Nominální hodnota HDP přesáhne 4 biliony následující rok (2010) a od té doby po dobu pozorovaného období se na ní i udrží. Propad do záporných čísel zažije české HDP ještě jednou, a to mezi roky 2012 (-0,8%) a 2013 (-0,1%), v obou případech se nominální hodnota zvyšuje oproti

předchozímu roku. Od té doby má HDP vcelku poklidný vývoj, podobně jako například sousedící Slovensko (viz předchozí kapitola). HDP v následujících letech zažije ve sledovaném období ještě jeden zásadnější pokles, a to v roce 2016 (na 2,5%, tedy poloviční oproti předchozímu roku). I přes tento propad toto číslo značí dobré tempo ekonomického růstu, a i nominální hodnota i HDP na jednoho obyvatele stále rostou. Po roce 2010 sice ekonomika zažívá výkyvy meziročního reálného HDP, avšak výrazně mírnější než mezi roky 2007 až 2010. Pro HDP na jednoho obyvatele je zásadní rok 2014, kdy se tato hodnota dostane přes práh 400tis. korun. Nejlepší tempo zažívá ekonomika v roce 2015, kdy je meziroční reálné HDP 5,4%, tedy téměř stejné jako v roce 2007 před krizí. Poslední sledovaný rok, tedy 2017, je průměrná roční hodnota HDP 5,2%, tedy HDP se opět dostává na čísla, která jsme mohli pozorovat před proniknutím krize. Nominální hodnota v tomto roce také poprvé přesahuje 5 bilionů korun a HDP na 1 obyvatele se přibližuje k půl milionu korun.

Na základě těchto poznatků lze říci, že české HDP zažilo mezi roky 2007 až 2010 dramatický výkyv – především kvůli poklesu na vysoké, avšak minusové číslo meziročního reálného HDP, následované dalšími, méně výraznými vlnami. Úplná obnova po propadu v roce 2009 přichází až ke konci sledovaného období, tedy okolo roků 2015, 2016 a 2017, kde pozorujeme pouze malé výkyvy, které se ovšem i přesto drží na vysokých hodnotách meziročního reálného HDP a tudíž značí i dobré ekonomické tempo. Identickou situaci nám ilustruje i nominální HDP a HDP na jednoho obyvatele.

Roky	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
HDP v mil. Kč	3 859 533	4 042 860	3 954 320	3 992 870	4 062 323	4 088 912	4 142 811	4 345 766	4 625 378	4 796 873	5 110 743
HDP na 1 obyvatele - Kč/obyv.	373 888	387 630	376 907	379 650	387 011	389 076	394 151	412 908	438 718	454 022	482 622

tabulka 1 – HDP České republiky v letech 2007 až 2017, zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

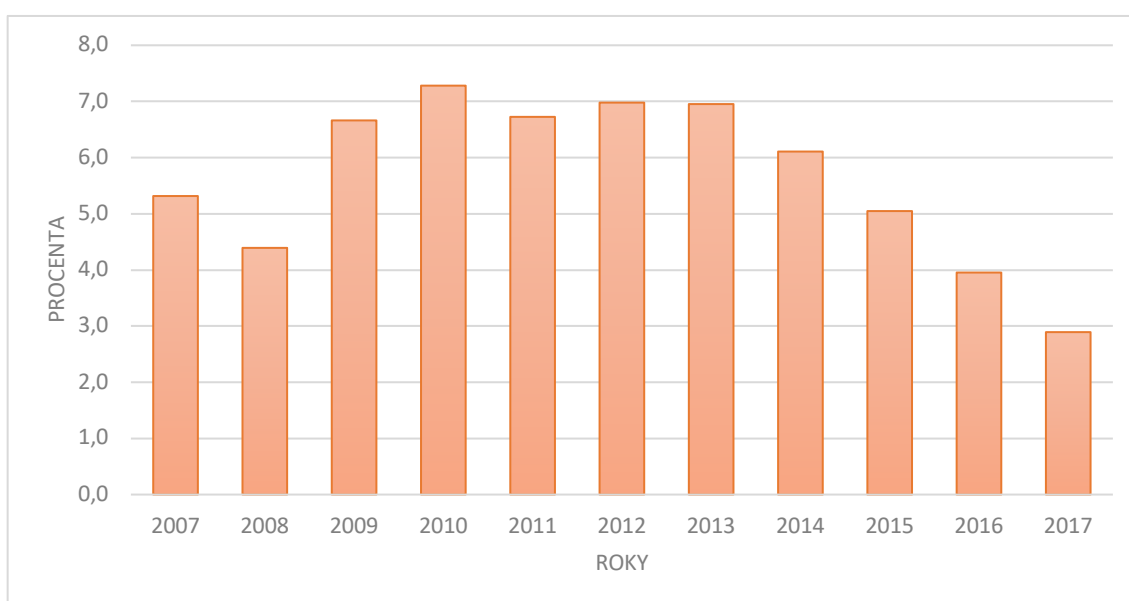
graf 4 – Meziroční reálné HDP v letech 2007 až 2017, zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

4.2. Dopady na zaměstnanost

4.2.1. Obecná roční míra nezaměstnanosti v letech 2007 až 2017

Jak můžeme vidět z grafu 5, tak obecná roční míra nezaměstnanosti se před rokem 2009 snižovala. Na začátku pozorovaného období (2007) je nezaměstnanost 5,3% a v roce 2008 pouze 4,4%. Následující rok, 2009, přichází dno krize v Evropě a s ním i zvyšování obecné roční míry nezaměstnanosti, zatím na 6,7%, o rok později (2010) na 7,3%, tedy zvýšení, které je už dramatičtější. V roce 2011 sledujeme dočasný pokles na 6,7%. V letech 2012 až 2013 se toto číslo dostává na stabilních, ale nikoliv nízkých 7% roční míry nezaměstnanosti. Po roce 2013 už ale vidíme snižující se tendenci této hodnoty a v roce 2014 je obecná roční míra nezaměstnanosti 6,1%, následující rok (2015) již 5,0%. V tomto roce se hodnota poprvé dostává na obecnou roční míru nezaměstnanosti, jakou měla Česká republika před krizí. Číslo se i nadále snižuje až do konce sledovaného období. V roce 2016 je o procento nižší oproti loňskému roku (4%) a sledované období končí v roce 2017 s poměrně nízkou hodnotou 2,9%, která je zároveň nejnižší hodnotou ve sledovaném období.

Údaje o celkové průměrné roční nezaměstnanosti v České republice tvoří obecný obrázek o situaci na pracovním trhu, a tudíž se podíváme se tedy i na další aspekty zaměstnanosti během krize, které situaci ještě více přiblíží.

graf 5 – Obecná roční míra nezaměstnanosti v období mezi lety 2007 až 2017, zdroj:

Český statistický úřad, vlastní zpracování

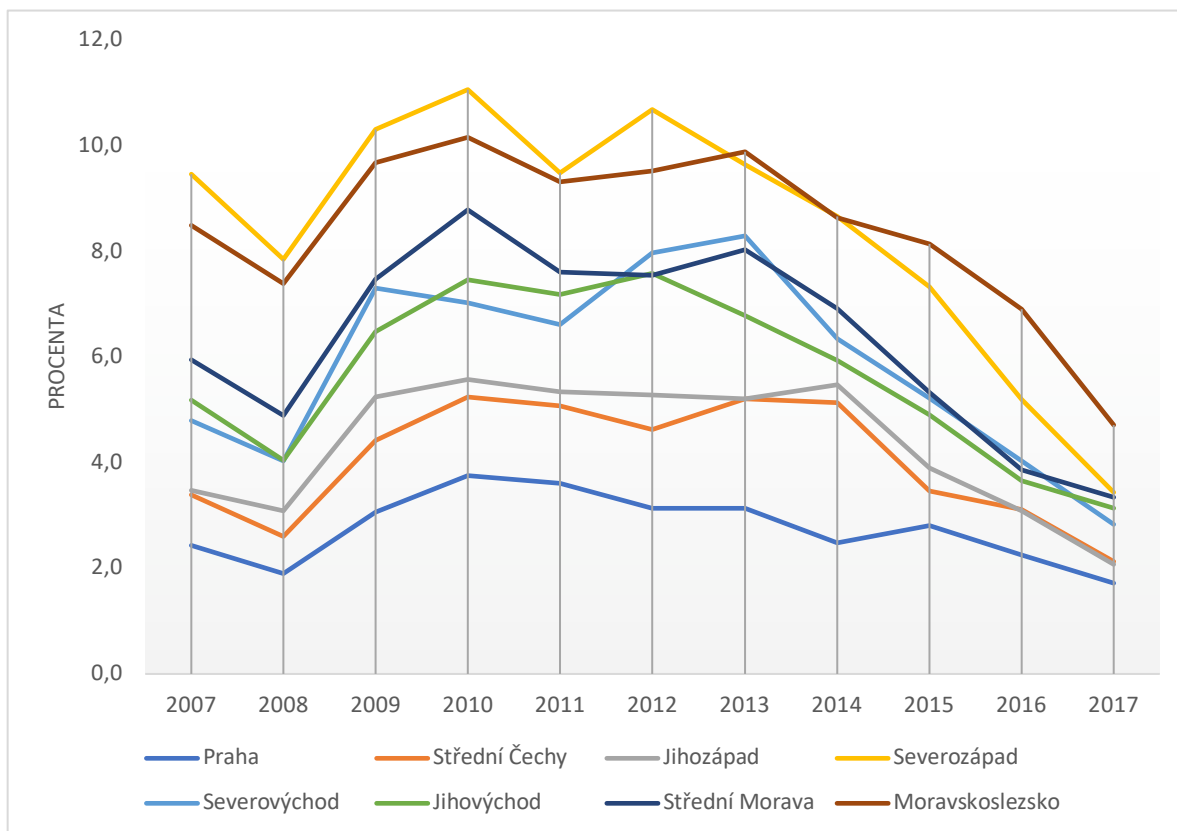
4.2.2. Obecná roční míra nezaměstnanosti v jednotlivých regionech v letech 2007 až 2017

Z grafu 6, lze vypožorovat, že dlouhodobě nejnižší průměrnou roční míru nezaměstnanosti má region Prahy. Zde se tato hodnota pohybovala na 2,4% v roce 2007, následující rok (2008) se ještě snížila na 1,9%. V roce 2009 se tato hodnota zvyšuje na 3,1%, pravděpodobně protože se naplno začíná projevovat hospodářská krize. Vrcholu dosahuje tato míra v následujícím roce, 2010, a to při 3,8%. Od tohoto roku se toto číslo postupně snižuje a v roce 2017 dosahuje nezaměstnanost v pražském regionu průměrné roční míry 1,7%. Všechny tyto hodnoty jsou tedy výrazně nižší než státní průměr.

Naopak nejvyšší obecnou roční míru nezaměstnanosti vykazují dva české regiony: Severozápad a Moravskoslezsko. V roce 2007 mají tyto regiony již poměrně vysokou obecnou roční míru nezaměstnanosti (Severozápad – 9,5%, Moravskoslezsko – 8,5%), která se následující rok (2008) sice snížila (Severozápad – 7,8%, Moravskoslezsko – 7,4%), ovšem během roku 2009 se tato hodnota zvýšila v obou případech (Severozápad – 10,3%, Moravskoslezsko – 9,7%), a od té doby se drží na poměrně vysokých hodnotách průměrné roční nezaměstnanosti. Severozápadní region dosáhne za sledované období dvou maxim, první je v roce 2010 (11,1%) a poté v roce 2012 (10,7%), po kterém se již hodnoty začínají stabilně snižovat. V roce 2017 zde průměrná roční míra nezaměstnanosti klesla na 3,4%, tedy dramaticky nižší než během dna krize. U Moravskoslezského kraje dosáhlo toto číslo ještě jednoho maxima kromě zmíněného roku 2010, a to v roce 2013 (9,9%), poté začíná klesat. V roce 2017 je tato hodnota také výrazně nižší – 4,7%. U těchto dvou regionů tedy můžeme v obou případech pozorovat vyšší hodnoty, než je státní průměr. Oba regiony za sledované období přesáhly hranici 10% průměrné roční míry nezaměstnanosti.

Na grafu vidíme, že zbylé české regiony (tedy Střední Čechy, Jihozápad, Severovýchod, Jihovýchod a Střední Morava) se pohybují na zhruba podobných hodnotách. Lze u nich pozorovat zvýšení této průměrné roční míry nezaměstnanosti po roce 2008 až na maximální hodnoty v roce 2010 (Střední Čechy – 5,2%, Jihozápad – 5,6%, Jihovýchod – 7,5%, Střední Morava – 7,8%). Výjimkou je region Severovýchodu, který křivku nekopíruje a zažívá zvýšení průměrné roční míry nezaměstnanosti až v roce

2012 (8%), rok poté maximum za pozorované období (2013 – 8,3%) a následný pokles. Po roce 2014 zažívá všech pět regionů stabilní pokles této hodnoty. V roce 2017, tedy na konci pozorovaného období mají tyto regiony poměrně nízké průměrné roční míry nezaměstnanosti (Střední Čechy – 2,1%, Jihozápad – 2,1%, Severovýchod – 2,8%, Jihovýchod – 3,1%, Střední Morava – 3,3%).

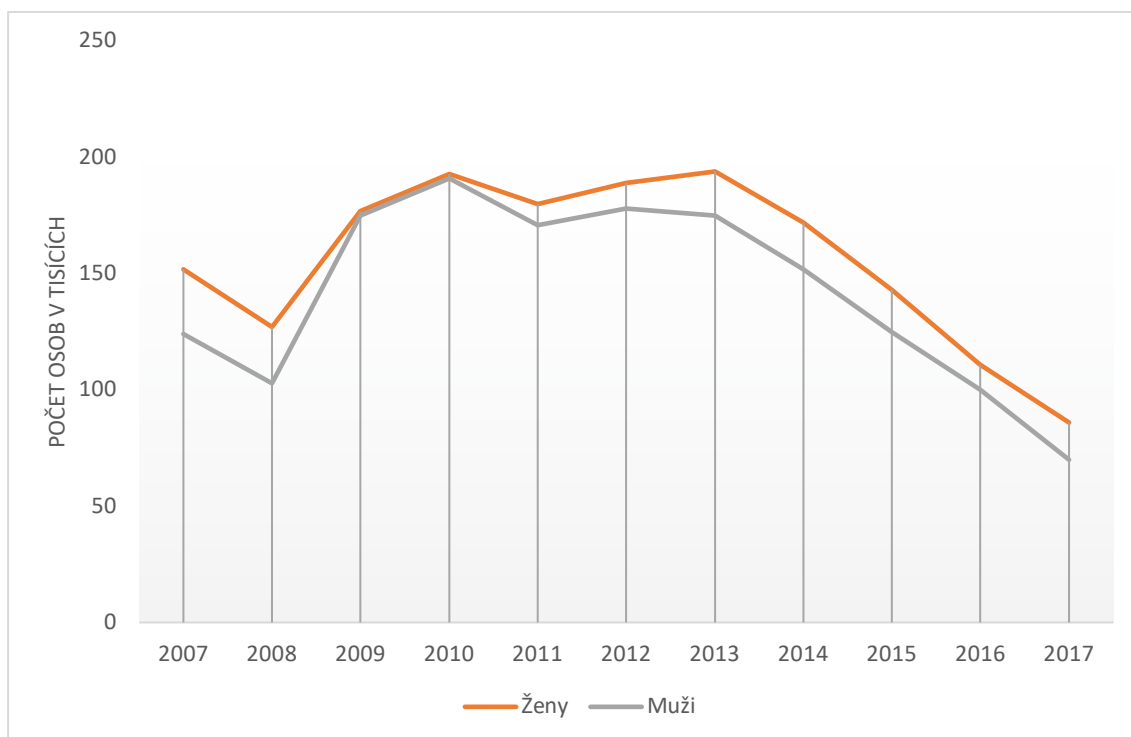

graf 6 – Obecná roční míra nezaměstnanosti v regionech – roční průměr, zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

4.2.3. Faktor pohlaví a vzdělání na nezaměstnanost v letech 2007 až 2017

Jak jsme si již ukázali na obecné roční průměrné hodnotě nezaměstnanosti, tak nezaměstnanost v České republice za sledované období 2007–2017 zažila dva vrcholy – 2010 (384tis. obyvatel) a 2013 (369tis. obyvatel). Co se týče disparit nezaměstnanosti mezi pohlavími, z grafu 7 vidíme, že zde mezi muži a ženami najdeme rozdíly. Údaje v tomto grafu jsou na rozdíl od předchozích podkapitol uvedené v počtu tisíce obyvatel. Nezaměstnanost, která se snížila v roce 2008 oproti předchozímu roku (ženy – 127tis., muži - 103 tis.) se opět začala navyšovat v roce 2009 (ženy – 177tis., muži – 175tis.) a v roce 2010 dosáhla vrcholu během sledovaného časového úseku (ženy – 193tis., muži –

191tis.). U žen toto číslo bylo obdobné ještě v roce 2013 – ženy – 194tis. Snižování nezaměstnanosti u obou pohlaví vidíme stabilně po roce 2013 a to až do konce pozorovaného období (2017), kdy je nezaměstnaných žen 86 tisíc a mužů 70 tisíc. Obě čísla jsou výrazně nižší než v přechozích letech – oproti rokům 2010 a 2013 se nezaměstnanost u obou pohlaví snížila na polovinu. V tomto pozorovaném časovém úseku je tedy více nezaměstnaných žen než mužů ve všech letech.

graf 7 – Pohlaví a nezaměstnanost v letech 2007-2017, zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

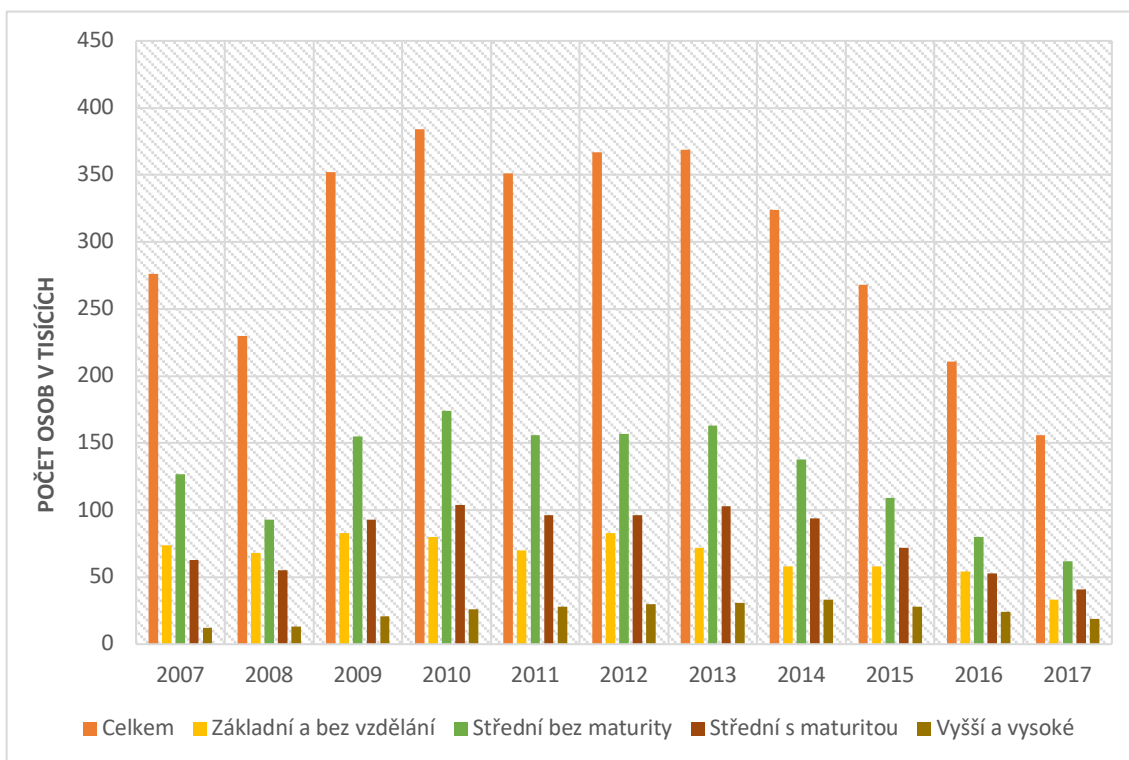
Stejně jako položka pohlaví, i kategorie vzdělání je na grafu 8 vyobrazena pomocí tisíců obyvatel, nikoliv procentuálně. Položku vzdělání rozdělíme na čtyři kategorie, které uvádí i ČSÚ:

- 1) základní a bez vzdělání
- 2) střední bez maturity
- 3) střední s maturitou
- 4) vyšší a vysokoškolské

Z daného grafu vidíme, že v pozorovaném období je dlouhodobě nejvyšší počet nezaměstnaných osob se středním vzděláním bez maturity, a naopak dlouhodobě nejnižší počet nezaměstnaných osob je s vyšším či vysokoškolským vzděláním. Opět zde vidíme dva vrcholy – v roce 2010 (celkem 384tis. nezaměstnaných) a 2013 (celkem 369tis. nezaměstnaných). V první kategorii – osoby se základním vzděláním a bez vzdělání – je v roce 2007 74tis. a poté rok na to (2008) tento počet klesá na 68tis. a opět roste na vyšší počet než před tím v roce 2009 (83tis.). Tento počet (83tis. nezaměstnaných) se vrací znovu v roce 2013 a poté stabilně klesá až na 33tisíc osob v roce 2017.

Druhá kategorie – osoby se středním vzděláním bez maturity – tedy kategorie s nejvyšším počtem osob za pozorované období, začíná rok 2007 při 127tis. osob. Po dočasném snížení v roce 2008 (93tis.) se toto číslo zvyšuje na maximální počet osob v pozorovaném období v roce 2010 (174tis.). Po druhém, nižším vrcholu v roce 2013 (163tis.) se číslo stabilně snižuje až na 62tis. osob v roce 2017. Třetí kategorie – střední vzdělání s maturitou – začne rok 2007 s 63tis. nezaměstnaných. Po roce 2008, kdy je toto číslo nižší (55tis.) se opět zvyšuje, a to až na téměř dvojnásobek v roce 2010 – 104tis. nezaměstnaných. Tato kategorie má nižší počet nezaměstnaných než kategorie osob se základním nebo žádným vzděláním pouze v letech 2007 a 2008, od té doby jí převýší v počtu nezaměstnaných – ještě kromě roku 2016, kde je tento počet téměř identický (základní a bez vzdělání – 54tis., střední s maturitou – 53tis.).

Třetí kategorie končí rok 2017 s počtem nezaměstnaných 42tisíc. Poslední kategorie – tedy osoby s vyšším a vysokoškolským vzděláním – a též kategorie s nejnižším počtem nezaměstnaných započne sledované období (tedy rok 2007) s 12 tisíci nezaměstnaných. Zde toto číslo neklesne a pouze stabilně narůstá a až do svého maxima v roce 2014 (33tisíc nezaměstnaných), v čemž se liší od zbylých tří kategorií. Po roce 2014 se číslo snižuje a v roce 2017 je nezaměstnaných v této kategorii už jen 19tisíc. Nutno podotknout, že u této kategorii se pohybuje v nižších číslech, takže i přes zvyšování počtu nezaměstnaných nejsou čísla zdaleka tak dramatická a tato křivka nezažívá velké výkyvy.

graf 8 – Vzdělání a nezaměstnanost v letech 2007-2017, zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Ve všech sledovaných kategoriích zaměstnanosti v České republice se nezaměstnanost dočasně snížila v roce 2008 oproti roku 2007 a poté se zvyšuje následující rok (2009). Vrcholu nezaměstnanost téměř ve všech kategoriích dosahuje v roce 2010. Po tomto roce proběhne ve většině kategorií opět snížení následované dalším vrcholem, buďto v roce 2012 či 2013. V roce 2014 až 2017 (tedy až do konce pozorovaného období) můžeme sledovat snižující se tendenci nezaměstnanosti. Nezaměstnanost ve většině kategorií je v posledních dvou letech nižší než během předkrizových let. Toto dočasné zvýšení nezaměstnanosti označujeme jako cyklické, neboť je zapříčiněné hospodářskou krizí.

4.3. Dopady na inflaci

4.3.1. Míra inflace v letech 2007 až 2017

Míra inflace zobrazená v grafu 9 je vyjádřením průměrného ročního indexu spotřebitelských cen, tedy jde o procentní změnu průměrné cenové hladiny za dvanáct měsíců oproti dvanácti měsícům předchozího roku. Jak můžeme z grafu pozorovat, tak inflace byla mírná¹⁴ v prvním pozorovaném roce (2007), kdy dosáhla míry 2,8% a z tabulky 2 také vidíme, že se stabilně celoročně pohybovala na podobných číslech. Zásadní byl zde rok následující (2008), kdy se míra zvýšila na 6,3%, tedy více než dvojnásobek a též maximum za pozorované období. V tomto roce pozorujeme postupné zvyšování míry inflace v jednotlivých měsíce s vyvrcholením v říjnu (6,6%). I přesto, že se tato míra blíží k 10%, tak není ještě považována za pádivou inflaci a jde tedy stále o přirozenou míru se kterou si ekonomika poradí. V roce 2009 se inflace postupně snižovala z 5,9% na začátku roku na 1% v prosinci téhož roku, zde tedy pozorujeme dramatický pokles v rámci pouhých 12 měsíců. Pokles pokračuje do června roku 2010, kdy míra inflace dosahuje pouhých 0,6% (tedy dostává se na velmi nízkou hodnotu). Od července 2010 do prosince 2012 průměrná roční míra pomalu roste až na 3,3%. V letech 2014 (0,4%), 2015 (0,3%) a 2016 (0,7%) se míra inflace drží na velmi nízkých číslech. V letech 2015 a 2016 nedosáhne míra v žádném měsíci ani 1%. Poslední pozorovaný rok (2017) se opět zvyšuje na 2,5%.

Až na výjimku v roce 2008 je míra inflace za pozorované období velmi mírná a nízká. Dva vrcholy tedy vidíme v roce 2008 (na počátku krize) a poté v roce 2012 (po krizi). Nejnížší míra inflace se objevovala v letech 2014 (kde jsou nejnížší měsíce srpen – 0,5%, září - 0,5%, říjen - 0,5%, listopad - 0,5% a prosinec – 0,4%), 2015 (kde jsou nejnížší měsíce leden 0,3%, únor - 0,3%, březen - 0,3%, listopad - 0,3% a prosinec - 0,3%) a 2016 (červen - 0,3%, červenec- 0,3%, srpen- 0,3% a září- 0,3%) – tedy velmi nízké hodnoty se objevují během velké části roku.

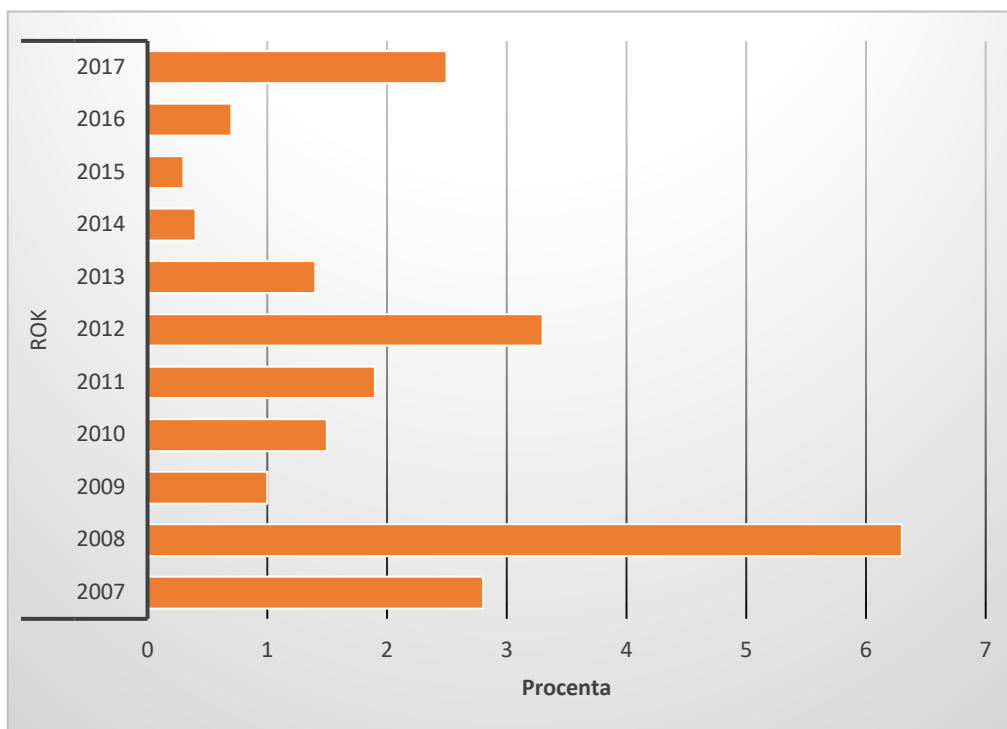
Dá se tedy zhodnotit, že inflace v České republice zažila dramatický výkyv mezi roky 2007 až 2009, s vrcholem v roce 2008. Na tento vrchol už se nedostal žádný další

¹⁴ mírná inflace označuje míru inflace okolo 2%

rok v pozorovaném období. První polovina roku 2009 má též poměrně vysoké hodnoty inflace, ovšem v druhé polovině se situace obrací a procentuální hodnoty inflace v jednotlivých měsících se dramaticky snižují. Na čísla, která jsou nižší než předkrizová, se česká inflace dostala udržetelněji až mezi léty 2013 až 2016. Inflace se sice zvýšila v letech 2012 a 2017, avšak tyto hodnoty byly vždy zhruba poloviční oproti vrcholu v roce 2008.

Rok	Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Červen	Červenec	Srpen	Září	Říjen	Listopad	Prosinec
2007	2,4	2,3	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	2	2	2,2	2,5	2,8
2008	3,4	3,9	4,3	4,7	5	5,4	5,8	6,1	6,4	6,6	6,5	6,3
2009	5,9	5,4	5	4,6	4,1	3,7	3,1	2,6	2,1	1,6	1,3	1
2010	0,9	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,8	0,9	1,1	1,2	1,4	1,5
2011	1,6	1,7	1,7	1,8	1,8	1,9	1,9	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9
2012	2,1	2,2	2,4	2,6	2,7	2,8	2,9	3,1	3,2	3,3	3,3	3,3
2013	3,2	3	2,8	2,7	2,5	2,3	2,2	2	1,8	1,6	1,5	1,4
2014	1,3	1,1	1	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
2015	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
2016	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	0,7
2017	0,8	1	1,2	1,3	1,5	1,7	1,8	2	2,2	2,3	2,4	2,5

tabulka 2 – Procentuální míra inflace v jednotlivých měsících v období mezi roky 2007 až 2017, zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

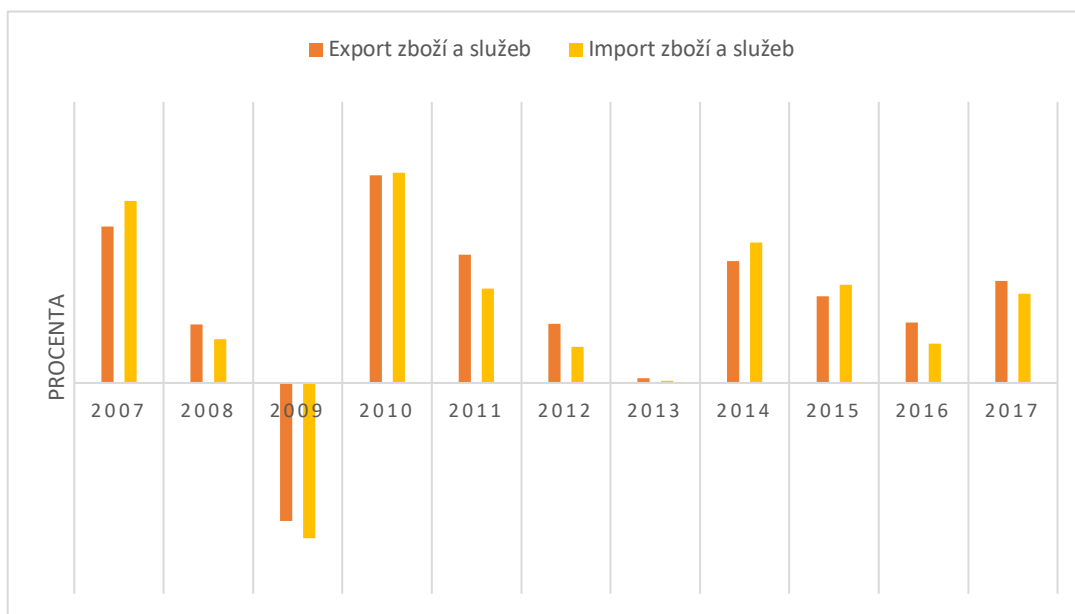

graf 9 – Míra průměrné roční inflace v období mezi 2007 až 2017, zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

4.4. Dopady na vnější zadlužení

4.4.1. Platební bilance státu za období 2007 až 2017

Jako první se zaměříme na obchodní bilanci, která je součástí běžného účtu platební bilance státu, neboť se na exportu a importu dá velmi jasně ilustrovat křivka krize. Graf 10 zachycuje jak export a import zboží, tak služeb (tedy včetně příjmů a výdajů z dopravních služeb, cestovního ruchu a ostatních obchodních a neobchodních služeb). Jak vidíme z grafu 10, tak v roce 2007 můžeme pozorovat zápornou obchodní bilanci, kde se export pohybuje na 13% a import je 11,1%. O rok později (2008) je bilance kladná, avšak oba komponenty jsou na nižších hodnotách – import – 3,1%, export – 4,2%. V roce 2009 se už dostávají oba komponenty do záporných čísel – export je v tomto roce pouze (-9,8%) a import je ještě nižší (-11,1%). Dramatické zvýšení můžeme pozorovat rok na to (2010), kdy je obchodní bilance opět záporná tentokrát ovšem velmi mírně (import – 14,9%, export – 14,8%). Od roku 2010 mají obě hodnoty klesavou tendenci následující tři roky z čehož všechny mají kladnou obchodní bilanci. V roce 2011 je export 9,1% a import je 6,7%. Následující rok (2012) jsou hodnoty méně jak poloviční (import – 2,6%, export – 4,2%). Rok 2013 má obě hodnoty velmi nízké, avšak stále se pohybují v kladných číslech (import – 0,1%, export – 0,3%) a neopakuje se již situace z roku 2009. Následují dva roky je obchodní bilance záporná, avšak obě hodnoty jsou vyšší. V roce 2014 je import 10% a export 8,7%. Následující rok (2015) jsou tyto hodnoty nižší – import je 7% a export je 6,2%. V roce 2016 můžeme pozorovat kladnou obchodní bilanci, kdy je import 2,8% a export 4,3%. Poslední sledovaný rok (2017) je bilance též kladná a import je 7,3% a export 6,3%. Na předkrizový stav se v pozorovaném období podařilo dostat pouze v roce 2010, poté byla čísla sice kladná, ale již nedosáhla na tak vysoké hodnoty jako v roce 2007.

graf 10 – Obchodní bilance exportu a importu (zboží a služby) vyjádřená procentem nominálního HDP v období 2007 až 2017, zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Nyní rozebereme vývoj běžného účtu a finančního účtu, tedy dvě hlavní kategorie, které tvoří platební bilanci státu. Tabulka 3 je vyjádřená nominálně a jde o finální stav účtu na konci daného roku.

Běžný účet v sobě zahrnuje obchodní bilanci exportu a importu (viz výše) a kromě toho také zachycuje „prvotní a druhotné důchody (výnosy z kapitálu, investic a práce – úroky, dividendy, reinvestované zisky, pracovní příjmy) i kompenzující položky k reálným a finančním zdrojům poskytnutým či získaným bez protihodnoty (běžné jednostranné převody jako např. dary, výživné, penze, zahraniční pomoc, příspěvky aj.)“¹⁵. Jak můžeme vidět v tabulce 3, běžný účet byl od roku 2007 až do roku 2013 schodkový. Sledované období začíná běžný účet na velmi velkém schodku -177 miliard Kč, který se následující rok zmenší (2008 – -75miliard Kč) a poté se opět zvyšuje až na druhé maximum v pozorovaném období v roce 2010 (-141 miliard Kč.). Od tohoto roku pozorujeme zmenšující se tendenci schodku a konečně – od roku 2014 je tento účet

¹⁵Hlavní makroekonomické ukazatele: Česká republika – metodické poznámky. Český statistický úřad. [online]. [cit. 2021-4-2]. dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr

přebytkový (téměř 8 miliard Kč), což je stav, který si účet udržel až do konce sledovaného období. V posledním sledovaném roce (2017) můžeme pozorovat výkyv směrem k nižšímu přebytku zhruba o 5 miliard Kč.

Druhá položka v tabulce – finanční účet – se skládá z „transakcí spojené se vznikem, zánikem a změnou vlastnictví finančních aktiv a pasiv vlády, bankovní a podnikové sféry a ostatních subjektů ve vztahu k zahraničí. Poskytuje informace o finančních (kapitálových) tocích v členění na přímé investice. Akcie a ostatní účasti a Dluhové nástroje), portfoliové investice majetkového a dluhového charakteru, finanční deriváty (operace bank) a ostatní investice dělené z časového hlediska na dlouhodobé a krátkodobé a členěné podle základních sektorů (ČNB, obchodní banky, vláda a ostatní sektory), pod něž spadají dodavatelské a bankovní úvěry, půjčky, depozita, členské podíly v mezinárodních neměnových organizacích aj.“¹⁶. V tabulce 3 lze pozorovat, že finanční účet byl od roku 2007 do roku 2011 schodkový. V roce 2007 byl tento schodek velmi vysoký (-111 miliard Kč), o rok později už nižší (-43 miliard Kč). Následující roky se schodek opět skokově zvyšuje, nejprve na -72 miliard Kč v roce 2009 a poté na -122 miliard Kč. Od tohoto roku má schodek zmenšující se tendenci a konečně v roce 2012 vidíme poprvé za sledované období přebytkový stav tohoto účtu (12 miliard Kč), který si udržel i přes dramatické výkyvy (např. mezi roky 2014-2015 a 2015-2016) až do konce sledovaného období.

Díky těmto poznatkům o platební bilanci tedy můžeme posoudit, že nejdramatičtější výkyv se děl mezi roky 2007 až 2010, se dnem obchodní bilance v roce 2009, u běžného i finančního účtu v roce 2010. Od tohoto roku mají oba účtu rostoucí tendenci a oba jsou do čtyř let v kladných číslech. Stabilnější stav obchodní bilance můžeme pozorovat mezi roky 2014 až 2017, kde sice čísla exportu a importu nedosáhla na předkrizové tempo, avšak kolísají mírněji a co se týče běžného a finančního účtu tak oba mají od během tohoto období stabilně rostoucí tendenci.

¹⁶ Hlavní makroekonomické ukazatele: Česká republika – metodické poznámky. *Český statistický úřad*. [online]. [cit. 2021-4-2]. dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr

Roky	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Běžný účet	-177 112,9	-75 254,7	-89 203,0	-141 776,5	-84 800,8	-63 313,0	-21 784,4	7 882,7	20 746,1	85 177,0	79 089,5
Finanční účet	-111 061,7	-43 229,1	-72 346,9	-122 338,9	-74 763,6	11 688,7	68 307,5	63 594,5	173 413,4	122 115,8	115 645,4

*tabulka 3 – Platební bilance České republiky v milionech Kč v období 2007 až 2017,
zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování*

4.5. Dopady na vývoj státního rozpočtu

V této kapitole se nejprve podíváme na skutečné státní rozpočty v pozorovaném období, tedy na reálný průběh veřejných financí a v následující se poté zaměříme na schválené státní rozpočty, tedy na vývoj fiskálních očekávání na daný rok (a porovnáme, zda byly tyto očekávání naplněny či ne).

4.5.1. Skutečný státní rozpočet v období mezi 2007 až 2017

Z tabulky 3 vidíme, že státní příjmy, které byly poměrně vysoké na začátku pozorovaného období – v letech 2007 (1026mld. Kč) a 2008 (1065mld. Kč) - se snížily v následujících dvou letech - 2009 (975mld. Kč) a 2010 (1001mld. Kč). Poté opět začaly stabilně růst a od roku 2010 do roku 2016 nevidíme ve státních příjmech žádný propad. Příjmy rostou poměrně skokově mezi roky 2014 a 2015, kdy se příjmy zvedly o 100mld. Kč. Poslední tři sledované roky vidíme, že příjmy přesáhly jeden bilion dvě stě miliard korun, avšak i přesto se poslední sledovaný rok (2017) se příjmy snížily o necelých 10mld. Kč.

Státní výdaje byly na začátku pozorovaného období (2007) 1092mld. Kč, se následující rok snížily o 10mld. Kč. Rok poté (2009) se ovšem státní výdaje zvýšily o téměř 100mld. Kč na 1167mld. Kč. Od roku 2010 do roku 2012 se státní výdaje drží na podobných číslech, které mají snižující se tendenci – mezi roky 2009 a 2010 se sníží výdaje dokonce od 10mld. Kč. Výdaje se ovšem v roce 2013 a dále začínají pomalu zvyšovat, mezi roky 2014 a 2015 dokonce velmi skokově (o více než 85mld. Kč) a poslední nižší výdaje oproti předchozímu roku vidíme v roce 2016. Výdaje přesáhly jeden bilion dvě stě miliard korun o rok dříve (2014 – 1212mld. Kč) než příjmy (2015 – 1235mld. Kč).

Co se týče bilance, všechny pozorované roky mají schodkový rozpočet, kromě roku 2016, který byl tedy za pozorované období jediný s přebytkovým rozpočtem (62mld. Kč). Nejbližše vyrovnanému či přebytkovému rozpočtu byl rok 2017, tedy poslední sledovaný rok a druhý nejbližší byl rok před dnem krize – tedy 2008 (-19mld. Kč). Nejdramatičtější bilance vidíme v letech 2009 (-192mld. Kč), 2010 (-156mld. Kč), 2011 (-143mld. Kč) a 2012 (-101mld. Kč), kde ve všech případech schodek představuje více

než 100 miliard korun. V roce 2009 je tento schodek největší a pomalu se blíží 200 miliardám korun. Schodek se postupně každý rok snižoval od roku 2009 do roku 2015.

Z těchto údajů můžeme posoudit, že počátek sledovaného období (první dva roky), měly příjmy zvyšující se tendenci a výdaje snižující se a schodek v rozpočtu pomalu zanikal. V roce 2009 se situace dramaticky otáčí a výdaje vysoce přesahují příjmy. V tomto roce vzniká nejvyšší schodek za sledované období. Od tohoto roku se schodek konzistentně snižuje až do roku 2015, rok poté je bilance státního rozpočtu přebytková. Poslední sledovaný rok vzniká též schodek, avšak jde nejnižší schodek za sledované období, který je o více než 10mld. Kč nižší než schodek z roku 2008.

Roky	Příjmy	Výdaje	Bilance
2007	1025,9	1092,2	-66,4
2008	1064,6	1083,9	-19,4
2009	974,6	1167,0	-192,4
2010	1000,5	1156,8	-156,3
2011	1012,8	1155,5	-142,8
2012	1051,4	1152,4	-101,0
2013	1091,9	1173,1	-81,3
2014	1133,8	1211,6	-77,8
2015	1234,5	1297,3	-62,8
2016	1281,6	1219,8	61,8
2017	1273,6	1279,8	-6,2

tabulka 3 – Skutečné státní rozpočty od roku 2007 do roku 2017 v miliardách Kč, zdroj: Ministerstvo financí ČR, vlastní zpracování

4.5.2. Schválený státní rozpočet v období mezi 2007 až 2017

Jak můžeme vidět v tabulce 4, první tři roky se v pozorovaném období očekával nárůst státních příjmů, a to poměrně skokově – nejdříve o více než 80mld. Kč (mezi roky 2007 a 2008) a poté též o zhruba 80mld. Kč (mezi roky 2008 a 2009). První očekávání se naplnilo, avšak druhé již ne a příjmy byly v roce 2009 výrazně nižší. Tento trend

pokračoval a příjmy byly nižší než očekávané i v letech 2010, 2011 a 2012. Příjmy v těchto letech sice rostly oproti předchozím rokům, avšak výrazně pomaleji. V roce 2013 příjmy přesáhly očekávání, neboť se předpokládalo, že přijde pokles oproti předchozímu roku, ale místo něj přišel nárůst. Stejná situace nastává i v letech 2014, 2015, 2016 a 2017. Za všechny tyto roky se podařilo přesáhnout státní příjmy o větší částky, než jaké se očekávaly.

Státní výdaje byly na začátku pozorovaného období (rok 2007) vyšší, než se očekávalo (zhruba o 50mld. Kč), rok poté (2008) nižší (zhruba o 20mld. Kč). Následující rok přichází krize a s ní opět vyšší výdaje, než jaké se předpokládaly (rozdíl zhruba 15mld. Kč). V následujících letech (2010, 2011, 2012, 2013) jsou výdaje nižší oproti schválenému rozpočtu. V roce 2014 výdaje sice překročily očekávanou hodnotu, avšak pouze o nepatrné množství (necelé 2mld. Kč). Poslední dva sledované roky (2016 a 2017) byly výdaje opět nižší, poslední rok číslo za výdaje nepřesáhlo jeden bilion tři sta miliard, jak se očekávalo, v roce 2016 se dokonce podařilo dosáhnout přebytkového rozpočtu, což se v původním rozpočtu neočekávalo.

U bilancí můžeme pozorovat, že každý rok byl očekávaný jako schodkový. Na začátku pozorovaného období se očekával schodek vyšší, než ve skutečnosti poté byl, a to o celých 30mld. Kč. Ještě pesimističtější výhled byl v roce 2008 a ani ten se nakonec nenaplnil, tentokrát o 50mld. Kč. V prvních dvou letech tedy můžeme pozorovat velmi optimistický vývoj, který se zcela obrací následující rok (2009), kde se schodek dalece nepřibližuje skutečnému schodku. Následující dva roky (2010-2012) je schodek zhruba podobný těm, jaké jsou ve schváleném rozpočtu a od roku 2013 je schodek postupně každým rokem výrazněji nižší, než se očekávalo.

Příjmy i výdaje schváleného rozpočtu reflektují podcenění krize v roce 2009 a poté možné následné nadcenění rychlosti hojení ekonomiky mezi roky 2010 až 2012 a to především co se týče státních příjmů – výdaje byly v tomto ohledu realističtější. Jak ukazují bilance v pravém sloupečku tabulky, krize zasáhla v roce 2009 ekonomiku silněji, než se očekávalo a rozdíl mezi schválenou a skutečnou bilancí je v tomto roce dramatický – zhruba 160mld. Kč.

Roky	Příjmy	Výdaje	Bilance
2007	949,5	1040,8	-91,3
2008	1036,5	1107,3	-70,8
2009	1114	1152,1	-38,1
2010	1022,2	1184,9	-162,7
2011	1044	1179	-135,0
2012	1084,7	1189,7	-105,0
2013	1076,4	1176,4	-100,0
2014	1098,2	1210,2	-112,0
2015	1118,5	1218,5	-100,0
2016	1180,9	1250,9	-70,0
2017	1249,3	1309,3	-60,0

*tabulka 4 – Schválené státní rozpočty od roku 2007 do roku 2017 v miliardách Kč,
zdroj: Ministerstvo financí ČR, vlastní zpracování*

4.6. Dopady na trh s hypotékami

4.6.1. Objem hypotečních úvěrů mezi roky 2007 až 2017

Graf 11 zobrazuje množstevní objem poskytnutých hypotečních úvěrů za daný měsíc ve sledovaném období mezi roky 2007 až 2017. Jak můžeme z grafu vidět, během prvního sledovaného roku dochází k nárůstu objemu poskytnutých hypoték a v polovině roku (červen) dochází k vrcholu této křivky. Tento měsíc bylo poskytnuto 15tis. hypoték a pro srovnání – v lednu téhož roku to bylo pouze 7,3tis. hypoték., tedy dvakrát méně. V prosinci téhož roku pozorujeme další, tentokrát menší vrchol, kdy bylo poskytnuto 12,3tis. hypotečních úvěrů.

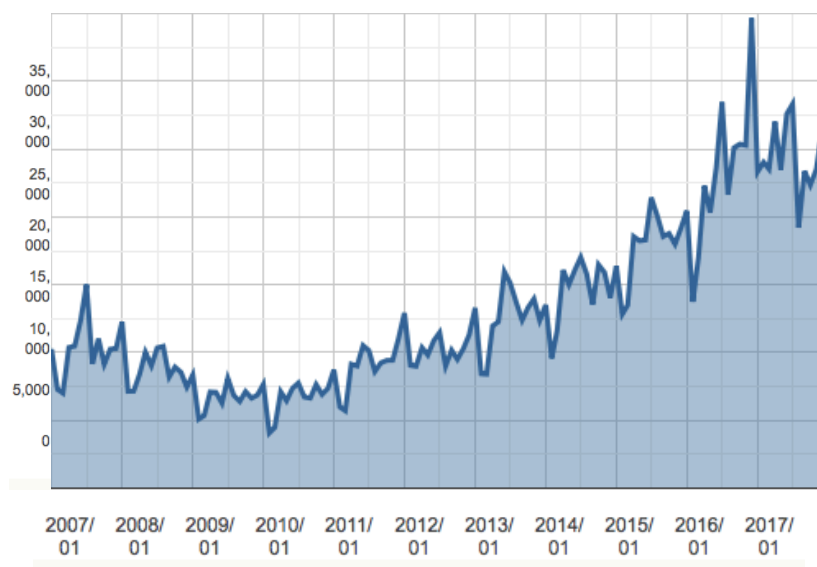
Tento vrchol je následovaný poklesem na začátku roku 2008 (přesněji v únoru), kdy bylo poskytnuto 7,2tis. úvěrů. Tento začátek roku předznamenává i jeho průběh, který je oproti loňskému roku slabší. Vrchol zažívá rok 2008 v červenci, kdy je poskytnuto 10,5tis. úvěrů a poté vidíme spíše klesající trend, který končí prosincem s číslem 8,3tis. hypotečních úvěrů.

Klesající trend dále pokračuje a začátek roku 2009 též zažívá propad – v lednu je poskytnuto 5,1tis. hypoték. Vrchol tohoto roku je opět v jeho polovině (červen), kdy je poskytnuto 8tis. hypotečních úvěrů. Druhý, menší vrchol je na konci roku (prosinec), kdy je jejich objem na čísle 7,7tis. Pokles tedy vidíme na začátku sledovaného období až do roku 2009, který je pro poskytovatele hypotečních úvěrů za celé sledované období nejslabší. Rok 2010 je podobně slabý a změna nastává další rok, 2011, kdy se počet poskytnutých hypotečních úvěrů zvedá až do konce sledovaného období.

Objem poskytnutých hypoték je vyšší než v době před krizí už v roce 2013. V tomto roce vidíme vrchol poskytnutých hypoték v květnu – 16tis. Předposlední rok sledovaného období (2016) je rozhodně zajímavý a vidíme zde hned několik vrcholů – první v březnu (22,3tis. hypotečních úvěrů), poté v červnu (28,5tis.) a poté nejvyšší z nich v listopadu (34,6tis.) – tedy zatím nejvyšší objem hypotečních úvěrů za sledované období. Poslední sledovaný rok (2017) je sice slabší než předchozí rok, ale i přesto zde vidíme několik vrcholů – v březnu (27tis.), v červnu (28,3tis.), v listopadu (26,5tis.) a poslední v prosinci (26,2tis.).

Na základě těchto dat tedy můžeme hodnotit, že nejslabšími roky, co se týče půjčování hypotečních úvěrů byly roky 2008, 2009 a 2010. Situace se zlepšuje během

roku 2011 a již v roce 2013 se překonala čísla z předkrizového období (rok 2007). Poslední dva pozorované roky objem poskytnutých úvěrů dramaticky vzrůstá.

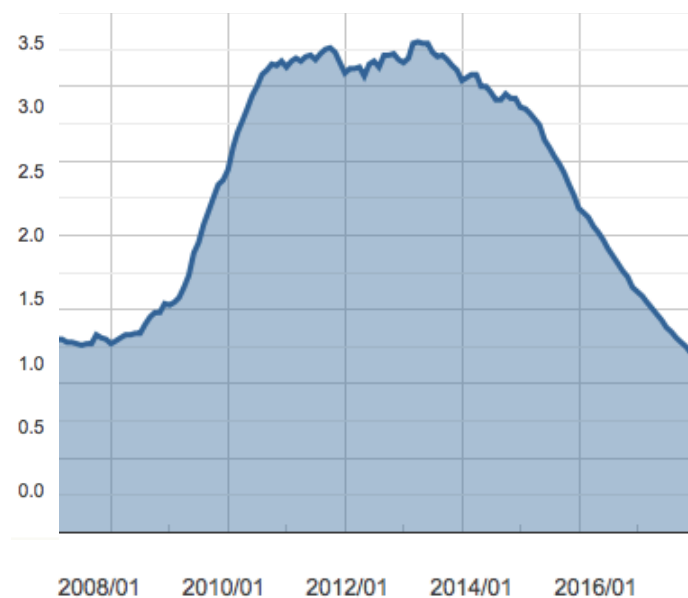
graf 11 – Objem poskytnutých hypotečních úvěrů v ČR v období mezi lety 2007 až 2017, zdroj: Kurzy.cz, vlastní úprava

4.6.2. Podíl hypoték se selháním splacení v letech 2007 až 2017

Graf 12 zobrazuje procentuální podíl obyvatelstva, které si vzalo hypoteční úvěr na bydlení a není schopno ho daný měsíc splácet. V lednu roku 2007 je tato hodnota 1,3% a toto číslo zůstává konzistentní až do konce roku – hodnota v červenci – 1,27% a v prosinci 1,27%. Následující rok (2008) už můžeme pozorovat přicházející změny – zatímco v únoru je podíl nesplácených hypoték 1,3%, v říjnu už je 1,48%. Nárůst pokračuje a v prosinci je tato hodnota již 1,53%. V roce 2009 ovšem nastává ještě dramatičtější růst – z původní únorové hodnoty 1,58% se číslo zvedá na 1,88% v květnu a poté na 2,25% v září. Poslední měsíc v roce je tato hodnota už na 2,44%. Růstový trend pokračuje i v následujícím roce (2010). V lednu tohoto roku můžeme pozorovat hodnotu 2,6% a v červnu již 3%. V září můžeme pozorovat první vrchol, kdy je hodnota na 3,15%. Listopad má v tomto roce nejvyšší hodnotu – 3,17%. Většinu následujícího roku (2011) i nadále pokračuje rostoucí tendence této hodnoty – je 3,2% a vrcholu dosahuje v září – 3,26%. Na závěr roku (prosinec) hodnota mírně klesá na 3,1%. Nastává rok 2012, kde můžeme pozorovat spíše klesající tendenci. V březnu je tato hodnota na 3,1% a v dubnu

o něco méně – 3%. Na konci roku zde opět vidíme pokles na oproti předchozímu měsíci na 3,16%. Jak lze z grafu pozorovat, rok 2013 bude posledním rokem s rostoucí tendencí hodnoty podílu hypoték se selháním splacení. V březnu je tato hodnota 3,3% - nejvyšší hodnota za celé sledované období. Od té doby až do konce sledovaného období vidíme stabilní pokles – v říjnu téhož roku je tato hodnota 3,14%, v prosinci už jen 3%. V letech 2014, 2015, 2016 a 2017 vidíme stabilní pokles. Během roku 2014 se hodnota dostane pod 3%, v roce 2016 pod 2% a v roce 2017 pod 1,5%. V posledním sledovaném roce se hodnota dostane v listopadu na 1,2%, tedy na nižší hodnotu než před krizí. V prosinci téhož roku hodnota mírně stoupne na 1,4%.

Jak můžeme z grafu pozorovat, v období mezi léty 2008 až 2011 proběhl nárůst podílu hypoték se selháním splacení. Zvýšené hodnoty vydrží zhruba do roku 2013, poté stabilně klesají na předkrizové období. Ač se v pozorovaném období hodnota zvýšila, tak v porovnání s celkovým počtem obyvatel, kteří si vzali hypoteční úvěr je tato hodnota pořád poměrně nízká.

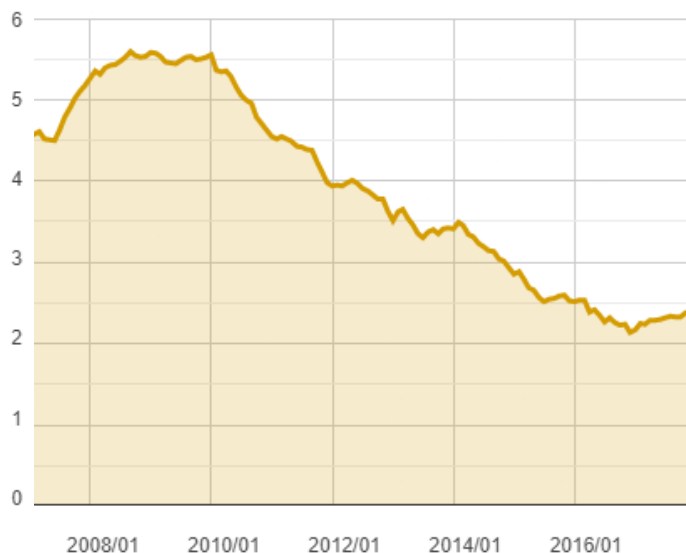

graf 12 – Hypotéky se selháním splacení v České republice mezi obdobím 2007 až 2017, zdroj: Kurzy.cz, vlastní úprava

4.6.3. Vývoj průměrných úrokových sazeb hypotečních úvěrů v letech 2007 až 2017

V grafu 13 vidíme průměrné úrokové sazby českých bank při poskytování hypotečních úvěrů. Jak z tohoto grafu můžeme pozorovat, na začátku pozorovaného období jsou úrokové sazby poměrně nízké – v lednu 4,52%, v květnu 4,5%. Po první polovině tohoto roku však již lze pozorovat zvyšující se tendenci a na konci roku (prosinec) jsou sazby již 5,27%. I následující rok (2008) tento vývoj pokračuje a úrokové sazby skáčou z původních 5,32% v únoru, na 5,6% v srpnu a končí v prosinci na identických 5,6%. V roce 2009 se stále budou držet sazby na podobných číslech – v květnu můžeme pozorovat lehký pokles na 5,5% a poté 5,6% na konci roku v prosinci. Následující rok (2010) už má klesající tendenci – v lednu jsou sazby 5,4%, v srpnu se již dostávají pod 5% na hodnotě 4,9%. V prosinci mají hodnotu 4,6%. V roce 2011 sazby klesají i nadále – v dubnu se dostane pod 4,5% na 4,49%. Poslední měsíc v tomto roce se hodnoty dostanou i na méně než 4% - 3,94%. Klesající tendence vydrží až do konce sledovaného období – v roce 2012 se drží sazby pod 4% (rok končí průměrnými sazbami 3,5%) a v roce 2013 se dostanou pod 3,5%. V roce 2014 lze pozorovat nejvyšší hodnotu v lednu (3,49%) a poté hodnoty klesají až do konce roku a v prosinci se již nachází pod 3% na hodnotě 2,85%. V roce 2015 je nejvyšší hodnota opět v lednu (2,88%) a na konci roku v prosinci je již na 2,5%. Následující rok (2016) pozorujeme maximum v únoru (2,53%) a poté pokles. Na minimum se dostáváme v listopadu (2,13%). Poslední sledovaný rok (2017) můžeme sledovat lehce stoupající vývoj – tato hodnota je v lednu 2,23% a až do prosince stoupá až na hodnotu 2,38%.

Na základě těchto údajů lze posoudit, že průměrné úrokové sazby na hypoteční úvěry se navýšily během roku 2008 a 2009 oproti roku 2007. Po roce 2009 lze pozorovat stabilní pokles úroků až do roku 2016 a poslední rok je zde mírný nárůst. Nejvyšší hodnotu za sledované období vidíme v srpnu roku 2008 (5,6%) a v prosinci roku 2009 (5,6%). Nejnižší hodnota za celé sledované období je v listopadu roku 2016 (2,13%). Na předkrizové hodnoty se dostáváme v zhruba na konci roku 2010 a již v roce 2011 až do konce sledovaného období lze pozorovat nižší úrokové sazby než před krizí.

graf 13 – Průměrné úrokové sazby bank na hypoteční úvěry za období mezi roky 2007 až 2017, zdroj: Kurzy.cz, vlastní úprava

4.6.4. Vývoj fixací úrokových sazeb hypoték mezi roky 2007 až 2017

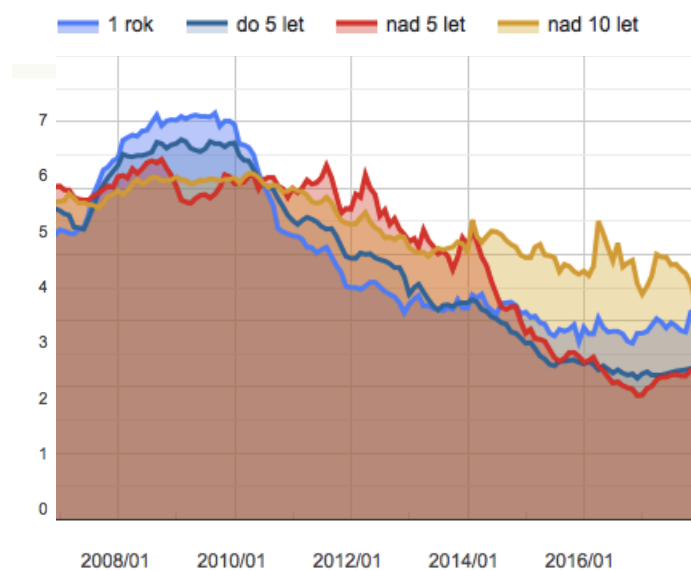
Graf 14 pozoruje čtyři druhy fixací úrokových sazeb – roční (světle modrá), do pěti let (tmavě modrá), nad pět let (červená) a nad deset let (žlutá). V období fixace úrokové sazby hypotéky, která je sjednaná mezi bankou a klientem, nesmí banka měnit úrokovou sazbu úvěru, ani výši splátek úvěru. Po jejím ukončení se mění podle aktuálních hodnot trhu a po této době může dojít k refinancování úvěru. Kratší fixační období se klientovi vyplatí, pokud se na trhu očekává snížení úrokových sazeb. Delší období se klientovi vyplatí, pokud počítá s tím, že se úrokové sazby budou zvyšovat. Bankám se tedy vyplatí nabízet fixaci úrokových sazeb na základě opačné strategie.

Jak lze z grafu pozorovat, na začátku sledovaného období v roce 2007 se mají hlavní rostoucí tendenci fixace sazeb na jeden rok a do pěti let. Zbylé dvě mají též spíše rostoucí tendenci, avšak výrazně mírnou. V tomto roce je nejzajímavější růst jednoletých fixací – v lednu 4,35%, v prosinci již 5,34%. Následující rok (2008) vidíme pokračující nárůst – roční fixace je na prvním vrcholu v srpnu (6,1%), fixace do pěti let se dostává na vrchol též v tomto měsíci (5,7%), stejně jako fixace nad deset let (5,2%) a fixace nad pět let mají největší nárůst v září (5,43%). V roce 2009 vidíme též vysoké hodnoty stejně jako loni – roční fixace se zde dostávají na nejvyšší míru za sledované období v srpnu (6,13%). Fixace do pěti let jsou na nejvyšších číslech v únoru a červenci (oboje 5,7%). Fixace nad

pět let zažijí mírný pokles v první polovině roku a poté mají maximum v říjnu (5,2%). Nejdelší fixace sazeb tento rok nezažívá výrazné změny a drží se průměrně na 5,1%. V roce 2010 zde vidíme pokles u dvou nejkratších fixací sazeb – roční a do pěti let. Obě se do konce tohoto roku dostanou k 4,5%. Delší fixace mají tento rok poměrně stabilní vývoj a drží se okolo 5%. Také tento rok vidíme, jak se v polovině roku otáčí trend v popularitě – začínají být oblíbenější delší fixační období. V roce 2011 pokračuje dramatický propad dvou nejkratších fixací sazeb – v polovině roku jsou obě pod 4,5% a na konci roku pod 4%. Fixace nad pět let po oblíbenosti v červenci tohoto roku (5,34%) zažijí propad na 4,7% na konci roku. Nejdelší fixace sazeb prožívá lehký propad na 4,45% poslední měsíc v roce. V letech 2012 a 2013 pokračuje klesající trend všech druhů fixací a poklesy jsou v tomto roce stabilní. V červnu roku 2013 se poprvé stává nejběžnějším druhem fixace nad deset let – pozice, kterou si udrží až do konce sledovaného období. V roce 2012 dvě nejkratší fixace úrokových sazeb klesají pod 3,5%. V roce 2014 a 2015 pokračuje pokles dvou nejkratších druhů fixací a fixace nad pět let zažívá dramatický propad z 4,35% v lednu roku 2014 na 2,44% v červnu roku 2015. Předposlední sledovaný rok (2016) nadále klesá křivka fixací pod a nad pět let. Roční fixace se tento rok drží okolo 3%. Fixace nad deset let zažívá vrchol v březnu (4,5%) a poté propad v prosinci (3,4%). Poslední sledovaný rok (2017) tři nejkratší fixace úroků obrátí a zažívají nárůst – fixace pod a nad pět let se na začátku roku pohybují okolo 2% a na konci tohoto roku (v prosinci) jsou již na 2,3%. Roční fixace se v druhé polovině roku dostanou nad 3%. Fixace nad deset let zažijí propad z březnových 4% na 3,26% v listopadu téhož roku.

Můžeme tedy zhodnotit, že úvěry s roční fixací prodělaly za toto období nejzásadnější změny – velkou oblíbenost můžeme pozorovat v roce 2008 a 2009 (s maximem 6,13% v srpnu roku 2009), poté přichází stabilní propad až do minima – 2,68% v listopadu roku 2015. Téměř identický vývoj mají i fixace do pěti let – jejich oblíbenost výrazně klesá v druhé polovině sledovaného období. Maximum zažijí v lednu roku 2009 (5,73%) a minimum v listopadu roku 2016 (2,13%). Fixace nad 5 let mají poměrně stabilní vývoj do roku 2012, poté zažijí větší propad a pak ještě jeden zásadnější propad přichází po roce 2013. Jejich křivka zažije maximum v září roku 2008 (5,43%) a minimum v listopadu 2016 (1,87%). Fixace nad deset let nezažily za pozorované období žádné zásadní dlouhodobější výkyvy – můžeme u nich pozorovat spíše klesající tendenci za celé sledované období, jde též o nejstabilnější křivku. Minimum této křivky je v prosinci roku 2017 (3,26%) a maximum v březnu roku 2010 (5,22%). Banky tedy

v první polovině sledovaného období preferovaly kratší doby fixace úrokových sazeb a v druhé polovině převládají delší fixace – ty nad deset let jsou zcela nejpoužívanější po roce 2013 až do konce sledovaného období.

graf 14 – Fixace úrokových sazeb za období mezi roky 2007 až 2017 (procentuální vyjádření), zdroj: Kurzy.cz, vlastní úprava

4.6.5. Zaniklé banky v České republice během let 2007 až 2017

Ač by se dalo očekávat, že hospodářská krize, kvůli které v USA zaniklo hned několik bank udělá to samé i v České republice, nestalo se tomu tak. Během období 2007 až 2017 nezanikla v České republice žádná banka v důsledku krize. V tomto období zanikly pouze tři banky: první, Živnostenská banka, která byla založena roku 1992, se stala součástí HVB Bank Czech Republic v roce 2007, která se též rok přejmenovala na UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia – název, pod kterým je známá do dnes¹⁷. Druhou bankou byla eBanka a.s., která fungovala od roku 1991 a v roce 2008 se stala

¹⁷ Úplný výpis z obchodního rejstříku: UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a.s., B 3608 vedená u Městského soudu v Praze. *Justice.cz - Veřejný rejstřík a Sbírka listin*. [online]. [cit. 2021-1-29].

Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=47976&typ=UPLNY>

součástí Raiffeisenbank a.s.¹⁸. Tyto dvě banky tedy nezkrachovaly, pouze u nich proběhlo sloučením fúzí. Poslední banka, ERB Bank¹⁹, fungující od roku 2008, zanikla v roce 2017 a důvodem bylo odebrání licence na základně rozhodnutí Městského soudu v Praze.

¹⁸ Úplný výpis z obchodního rejstříku: Raiffeisenbank a.s., B 2051 vedená u Městského soudu v Praze. *Justice.cz - Veřejný rejstřík a Sbirka listin*. [online]. [cit. 2021-1-29]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=445917&typ=UPLNY>

¹⁹ Úplný výpis z obchodního rejstříku: ERB Bank, a.s., v likvidaci, B 14463 vedená u Městského soudu v Praze. *Justice.cz - Veřejný rejstřík a Sbirka listin*. [online]. [cit. 2021-1-29]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=351567&typ=UPLNY>

5. Vyhodnocení dopadů hospodářské krize na českou ekonomiku

Na základě této analýzy lze konstatovat, že všechny hodnocené kategorie vykazují zásadní změny a výkyvy ve sledovaném období mezi roky 2007 až 2017.

Jako první jsme se zaměřili na čtyři makroekonomické ukazatele – HDP, nezaměstnanost, inflaci a jako poslední platební bilanci státu. Dobré ekonomické tempo z roku 2007 bylo v roce 2009 sraženo do záporných hodnot, poté přišlo velmi pomalé zlepšení. Záporné hodnoty HDP dorazily ještě v roce 2012 a zhruba od roku 2014 můžeme pozorovat dobrou míru HDP a na předkrizové hodnoty se dostáváme až v roce 2015 a dál. Co se týče nominálního HDP a HDP na obyvatele, tak obě tyto hodnoty jsou v posledním sledovaném roce vyšší než na začátku sledovaného období. Další ukazatel – nezaměstnanost – se dočasně zlepšila v roce 2008 a rok poté se dramaticky zvyšuje a v roce 2010 se dostává na maximum za pozorované období. Na předkrizová čísla se dostává nezaměstnanost až v roce 2015 a v roce 2017 je nezaměstnanost výrazně nižší než v roce 2007. Co se týče regionů, tak nejnižší nezaměstnanost má dlouhodobě Praha, s vysokou nezaměstnaností bojují kraje Severozápad a Moravskoslezsko, kde i vidíme největší výkyvy. Ostatní kraje poměrně kopírují průměrnou křivku nezaměstnanosti. Pohlaví také hrálo během krize roli v nezaměstnanosti – ženy měly téměř v každém roce tuto hodnotu vyšší, avšak poměrně mírně, nikoliv dramaticky. Ovšem vzdělání mělo zcela zásadnější roli v tomto ukazateli – zatímco lidé s vyšším a vysokým vzděláním měli dlouhodobě nejmenší nezaměstnanost a výkyvy zde byly minimální, tak lidé se středním vzděláním bez maturity zažily velké výkyvy a zároveň mají nejvyšší dlouhodobou nezaměstnanost. Třetím analyzovaným makroekonomickým ukazatelem byla inflace. Ta se proti prvnímu sledovanému roku v roce 2008 více než zdvojnásobila. Po tomto dramatickém výkyvu se opět snížila a kromě roků 2012 a 2017, kdy se opět o něco zvýšila je dlouhodobě inflace v České republice velmi mírná, a to i v letech, kdy se krize na jiných ukazatelích projevovala – např. roky 2009 a 2010 mají velmi nízkou míru inflace. Posledním ukazatelem byla platební bilance státu. V roce 2009 proběhl propad v exportu a importu (obchodní bilanci), poté se ještě záporné či nulové hodnoty objevily v letech 2012 a 2013. Zhruba od roku 2014 se situace vrátila do stabilních a dobrých čísel, které však již nedosáhly předkrizového tempa. Krize se dále projevila na běžném a finančním účtu v roce 2010, kde sledujeme zásadní propad. Oba účty ovšem již od tohoto roku dále

sledují postupný nárůst a zvyšující se tendenci, a kromě posledního roku, kde nastal mírný propad už se zde žádný jiný propad neprojevil.

Po vyrovnávající se bilanci v roce 2008 zažil státní rozpočet velkou ránu v roce 2009, kdy byla bilance velmi dalece v záporných číslech. Stát pravděpodobně v tomto roce podcenil závažnost krize (především nadcenil státní příjmy) a poté, během let 2010 až 2012 nadcenil hojení české ekonomiky. Každopádně již od roku 2010 až do konce se bilance státního rozpočtu zlepšuje a v roce 2016 se dokonce dostala do kladných čísel. Předkrizová čísla zde můžeme pozorovat po roce 2015.

Pozorované aspekty hypotečního trhu se též mezi těmito roky velmi změnily – za pozorované období deseti let prošel český hypoteční trh úplnou proměnou. Objem poskytnutých hypotečních úvěrů zažil mezi roky 2008 až 2010 propad a do předkrizového stavu se poptávka po hypotékách dostala od roku 2013 do konce pozorovaného období. Poptávka je v druhé polovině sledovaného období výrazně vyšší a objem hypoték dramaticky nabyl v roce 2017. Co se týče hypoték se selháním splacení, tak toto číslo se zvedlo mezi roky 2009 až 2011, ale i přesto tato čísla nebyla alarmující a majoritní většina klientů byla schopna úvěry během období krize splácet. Od roku 2014 až do konce sledovaného období tato hodnota klesala a na předkrizové období se dostala v roce 2017. Úrokové sazby byly nejvyšší mezi roky 2008 až 2010, od té doby zažily výrazný pokles a již v roce 2011 se dostaly na předkrizový stav. Úrokové sazby v druhé polovině pozorovaného období jsou výrazně nižší. Délky fixace úrokových sazeb také zažily velkou proměnu – v první polovině sledovaného období banky poskytovaly kratší fixační doby, v druhé polovině již poskytovaly převážně nejdelší druh (nad deset let). Mezi léty 2007 až 2017 navíc nezanikla žádná banka v důsledku hospodářské krize. Na základě těchto ukazatelů tedy lze říci, že ač krize hypoteční trh dočasně negativně postihla, zároveň možná vytvořila příznivější stav nynějšího trhu pro zájemce o hypoteční úvěry.

Česká ekonomika se po krizi snažila rychle dostat zpátky do původního tempa, ale poměrně u toho „klopýtala“ a v některých ohledech se jí nedařilo zlepšit své aspekty stabilně a dlouhodobě. Jako konec krize můžeme označit poslední tři roky (2015, 2016, 2017), kdy jsou všechny hodnoty dobré a stabilní – obnovení a expanze po dnu krize tedy trvaly poměrně dlouho – minimálně šest let. Ekonomice se v těchto letech každopádně podařilo dostat se na původní předkrizové hodnoty ve většině ukazatelích, v případě hypotečního trhu dokonce na lepší hodnoty. Propad v některých ukazatelích v posledním

sledovaném roce může naznačovat několik možností následujícího vývoje: 1) běžný výkyv v důsledku dočasného snížení poptávky, tento výkyv byl mírný, takže nemusí mít žádné budoucí postihy, 2) náznak dalšího přicházejícího hospodářského cyklu, 3) poslední záchvěv proběhlé hospodářské krize, ekonomika se snaží udržet si vysoká čísla i přes postižení krizí.

Závěr

Ve své práci jsem si dala za úkol zhodnotit dopady americké hypoteční krize, která dopadla na Českou republiku ve formě hospodářské krize.

Výchozí hypotéza, ze které práce vychází byla potvrzena – hospodářská krize v České republice zapříčinila zhoršený vývoj ve čtyřech makroekonomických ukazatelích (HDP, nezaměstnanost, inflace, vnější zadlužení), první dva ukazatele zasáhla nejvíce, nejméně postihla inflaci, která je v Česku dlouhodobě mírná. Vývoj těchto ukazatelů byl zhoršen především v první polovině pozorovaného časového úseku, v druhé polovině také, ale méně, neboť to už nastala fáze další fáze hospodářského cyklu – expanze.

Dalším předpokladem bylo očekávané navýšení výdajů ze státního rozpočtu a snížení příjmů státního rozpočtu. Obě tyto hypotézy se také potvrdily, nejdramatičtěji lze tento jev sledovat v roce 2009, který byl dnem krize v EU. Roky poté lze pozorovat poměrně racionální očekávání státních příjmů a výdajů ve schválených rozpočtech, takže se postupně státní bilance vyvažovala.

Poslední část hypotézy se zaměřuje na hypoteční trh – i zde se očekávání potvrdily. Úrokové sazby hypoték se výrazně snížily v druhé polovině sledovaného období. Schopnost splácet, vyhodnocená na statistice hypoték se selháním splacení se zhoršila během krize a krátce po ní. Jediná část hypotézy, která se nenaplnila je snížení množství poskytnutých hypoték – naopak, množství poskytnutých hypotečních úvěrů se sice snížilo během probíhající krize (roky 2008, 2009), avšak v druhé polovině sledovaného období poskytnuté hypoteční úvěry velmi nabyly a jejich množství dokonce dalece předčilo předkrizovou situaci.

Na základě analyzovaných dat lze hodnotit, že tyto dopady byly výrazné a zásadní a krize měla negativní důsledky, ze kterých se ekonomika země vzpamatovala poměrně dlouho. Hospodářské krize jsou ovšem přirozenou součástí tržních ekonomik, a i přes závažnost této krize se z ní dokázala česká ekonomika dostat bez dopadů, které by byly pro společnost zničující. Ve většině ukazatelů se hodnoty vrátily do původního či lepšího stavu na konci sledovaného období a proběhlá krize dost možná přispěla k současným příznivým podmínkám na hypotečním trhu.

Seznam použitých zdrojů

Internetové zdroje

ATEN, Jason. Tesla Just Bought \$1,5 Billion in Bitcoin, and It Could Mean the End of Tesla. *Inc. Magazine*. Dostupné z: <https://www.inc.com/jason-aten/tesla-just-bought-15-billion-in-bitcoin-it-could-mean-end-of-tesla.html>

BERGLOF, Erik a KORNIYENKO, Yevgeniya a ZETTEELMEYER, Jeromin a PLEKHANOV, Alexander. Understanding the Crisis Emerging in Europe. *Social Science Research Network*. [online]. [cit. 2021-2-2]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1536645

BIVENS, Josh. Why is recovery taking so long – and who's to blame? Economic Policy Institute. [online]. [cit. 2021-2-19]. Dostupné z: <https://www.epi.org/publication/why-is-recovery-taking-so-long-and-who-is-to-blame/>

Country Data – United States. *International Monetary Fund*. [online]. [cit. 2021-2-19]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Countries/USA#countrydata>

Czech Republic GDP. *TRADING ECONOMICS*. [online]. [cit. 2021-2-19]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/czech-republic/gdp>

DUIGNAN, Brian. Financial crisis of 2007-2008. *Britannica*. [online]. [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/financial-crisis-of-2007-2008>

Fact Sheet: The Joint IFI Action Plan – Vienna Initiative. *International Finance Corporation*. [online]. [cit. 2021-2-2]. Dostupné z: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/industry_ext_content/ifc_external_corporate_site/financial+institutions/resources/fact+sheet+the+joint+ifi+action+plan+vienna+initiative

Federal Debt: Total Public Debt. *FRED - Federal Reserve Economic Data* [online]. [cit. 2021-2-19]. Dostupné z: <https://fred.stlouisfed.org/series/GFDEBTN>

GDP growth (annual %). *The World Bank*. [online]. [cit. 2021-2-3]. Dostupné z:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2011&start=2003>

GDP growth (annual %) - Czech republic. *The World Bank*. [online]. [cit. 2021-2-19].
Dostupné z:
[https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2019&locations=CZ
&start=2000](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2019&locations=CZ&start=2000)

GDP growth (annual %) – East Asia & Pacific (excluding high income). *The World Bank*.
[online]. [cit. 2021-3-2]. Dostupné z:
[https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2019&locations=4E
&start=2000](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2019&locations=4E&start=2000)

GDP growth (annual %) – European Union. *The World Bank*. [online]. [cit. 2021-2-23].
Dostupné z:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=EU>

GDP growth (annual %) – Portugal, Spain, Greece, Italy. *The World Bank*. [online]. [cit.
2021-3-14]. Dostupné z:
[https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2019&locations=PT
-ES-GR-IT&start=2000](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2019&locations=PT-ES-GR-IT&start=2000)

GDP growth (annual %) – Slovak Republic. *The World Bank*. [online]. [cit. 2021-2-23].
Dostupné z:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=SK>

GDP growth (annual %) – Sub-Saharan Africa. *The World Bank*. [online]. [cit. 2021-3-
1]. Dostupné z:
[https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2019&locations=ZG
&start=2000](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2019&locations=ZG&start=2000)

GURTNER, Bruno. The Financial and Economic Crisis and Developing Countries. *Open Edition Journals*. [online]. [cit. 2021-2-11]. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/poldev/144>

HELLWIG, Martin. Germany and the Financial Crises 2007–2017. *Sveriges Riksbank*. [online]. [cit. 2021-2-11]. Dostupné z: <https://www.riksbank.se/globalassets/media/konferenser/2018/germany-and-financial-crises-2007-2017.pdf>

Hlavní makroekonomické ukazatele: Česká republika – metodické poznámky. *Český statistický úřad*. [online]. [cit. 2021-4-2]. dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr

CHEN, Wenjie a MRKAIC, Mico a NABAR, Malhar. The Global Economic Recovery 10 Years After 2008 Financial Crisis - IMF Working Paper. *International Monetary Fund*. [online]. [cit. 2021-1-12]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/04/26/The-Global-Economic-Recovery-10-Years-After-the-2008-Financial-Crisis-46711>

Number of credit cards and debit cards in the United States from 2012 to 2018 (in milions). *Statista – The Statistics Portal for Market Data, Market Research and Market Studies*. [online]. [cit. 2020-12-20]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/245385/number-of-credit-cards-by-credit-card-type-in-the-united-states/>

Před deseti lety přišel obří otřes. Globální ekonomická krize v číslech a datech. *Aktuálně.cz*. [online]. [cit. 2020-12-20]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/globalni-ekonomicka-krize-2008-v-datech-den-po-dni/r~5f4503acb10111e899900cc47ab5f122/>

KRČEK, Tereza. Globální a ekonomické krize: Přístupy a východiska – srovnávací studie. Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. [online]. [cit. 2021-1-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1&t=26>

KROTKÝ, Jan. Remittance. *Encyklopedie Migrace*. [online]. [cit. 2021-2-19]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/remittance/>

LIN, Yifu Justin. The Impact of the Financial Crisis on Developing Countries. *The World Bank*. [online]. [cit. 2021-2-19]. Dostupné z: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/26129/111977-WP-PUBLIC-OCT-31-J.pdf?sequence=1>

ŘEHÁČKOVÁ, Michaela. Finanční krize kvůli cenovým bublinám. Je Bitcoin bublina rizikem? *Broker LYNX*. [online]. [cit. 2021-1-12]. Dostupné z: <https://www.lynxbroker.cz/vzdelavani/financni-krize-kvuli-cenovym-bublinam/>

Unemployment rate in Spain from 1st quarter 2005 to 4th quarter 2020. *Statista – The Statistics Portal for Market Data, Market Research and Market Studies*. [online]. [cit. 2021-3-1]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/453410/unemployment-rate-in-spain/>

Unemployment rate in the United States from 1990 to 2020. *Statista – The Statistics Portal for Market Data, Market Research and Market Studies*. [online]. [cit. 2021-2-1]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/193290/unemployment-rate-in-the-usa-since-1990/>

Unemployment, total, (% of total labour force) (national estimate) – Spain. *The World Bank*. [online]. [cit. 2021-2-3]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?end=2019&locations=ES&start=2002>

Úplný výpis z obchodního rejstříku: ERB Bank, a.s., v likvidaci, B 14463 vedená u Městského soudu v Praze. *Justice.cz - Veřejný rejstřík a Sběrka listin*. [online]. [cit. 2021-1-29]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=351567&typ=UPLNY>

Úplný výpis z obchodního rejstříku: Raiffeisenbank a.s., B 2051 vedená u Městského soudu v Praze. *Justice.cz - Veřejný rejstřík a Sbírka listin*. [online]. [cit. 2021-1-29]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=445917&typ=UPLNY>

Úplný výpis z obchodního rejstříku: UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a.s., B 3608 vedená u Městského soudu v Praze. *Justice.cz - Veřejný rejstřík a Sbírka listin*. [online]. [cit. 2021-1-29]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=47976&typ=UPLNY>

VENCL, Jiří. Hedgeové fondy – Co jsou? Vyplatí se? Jak vybrat ten správný? *Finanční magazín Finex.cz*. [online]. [cit. 2020-12-24]. Dostupné z: <https://finex.cz/hedge-fondy-co-jsou-vyplati-se-jak-vybrat-ten-spravny/>

Volatilita. *Peníze.cz*. [online]. [cit. 2021-1-12]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/slovník/volatilita>

Youth unemployment rate in EU member states as of June 2020 (seasonally adjusted). *Statista – The Statistics Portal for Market Data, Market Research and Market Studies*. [online]. [cit. 2021-1-20]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/266228/youth-unemployment-rate-in-eu-countries/>

Literatura

CZESANÝ, Slavoj. *Hospodářský cyklus*. Praha: LINDE PRAHA – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví, 2006. ISBN: 80-7201-576-1.

FIALA, Jan a FIALOVÁ, Helena. *Malý ekonomický slovník s výkladem pojmů v češtině a v angličtině*. Praha: A Plus, 2006. ISBN: 80-902514-8-X

HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. Beckovy ekonomické učebnice, 2016. ISBN 978-80-7400-278-6.

JANÁČKOVÁ, Stanislava. *Krize eurozóny a dluhová krize vyspělého světa*. Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010. ISBN: 978-80-86547-95-4.

KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi – 3. rozšířené vydání*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN: 978-80-247-4019-5.

MAGDOFF, Fred a FOSTER, John Belamy. *Velká finanční krize – příčiny a následky*. 1. české vydání. Všeň: Grimmus, 2009. ISBN: 978-80-902831-1-4.

VLČEK, Josef. *Ekonomie a ekonomika*. Praha: Wolters Kruwer ČR, 2016. ISBN: 9788075521903.